

... (small text at top left)

... (main text block at top)

... (left margin text)

... (middle text block)

... (right margin text)

... (left margin text)

... (middle text block)

... (right margin text)

... (left margin text)

... (middle text block)

... (right margin text)

... (left margin text)

... (middle text block)

... (right margin text)

... (left margin text)

... (middle text block)

... (right margin text)

... (left margin text)

... (middle text block)

... (right margin text)

... (left margin text)

... (middle text block)

... (right margin text)

... (left margin text)

... (middle text block)

... (right margin text)

... (bottom text block)

באכילה כמה חורב ודרכים יש בה וכמה וכו' וטעם יש לו סוף... אשפי שאיכו רואה דייס בנישלה ידים, וכן במשה ומתן, ואמר מקום כשפתים כל החיות כדבר או ודיים הכס שיש בהם, ואורייתא וקדיה כדצור... שטופה כפי שפתר לו ויכלתו, והכל יעשה חדי, כי הכל יש לו אחיזה כחכורה אפינו זריה קטנה:

ד

ואל ימטע צעניו שום מזה ודצור כהן כשכוא עם חיות, כי הבעש"ט נהטורר בארץ חשק לעצור עוצרה חמה עליו כשלוס נבגדמ אחר שר מליה כבאי עלמא ליכא, כי אין כל הטולם יכול לקבל אור השקר של מזה ודצור כהן, כי הוא מתפלל דורו, וצבד שלא יתק ענמו מהם מאין סוף ז"ה כאמור ויניח ללול מכלו, צמחצמו... והכו':

פרשת יתרו

בשעה שהקדמו ישראל נעשה לשמע יאלה נח קול ואמרה מי גילה ר זה לפני לשון שמלכי השרה משמשין בו כ"א:

הנה מודע כי יש טולם התענוג טולם כינה, וכשמדבר כדצורים בחזוק ובתלכצות באכזה ויראה בה לו התענוג אח"כ, כי מתחלה לרין להטריח עלמו בעצרה שוכה התטוררות ושקוק שלו, זה נקרה טולם כפא, רזה לומר כי הוא בה זה כי לשון שמלכי השרה כ"א, באמת הוא

טב. ע"י חזרה ח"ב צ ע"ב. סג. קידושין לט ע"ב. סד. ע"י שמח"ד ל. כד. ישראל בעה"ז מי שרוא עשה מצות אינו יודע מתן שכרו, אבל לעה"ב כשיורו מתן שכרו של מצות הם המהים, שאין העולם כולו יכול לקבל את השכר וכו'. סח. אולי צ"ל בדבד. סו. ע"י להלן פ' אמור דף רמט ד"ה ודחו חן, וז"ל, ולה צריך דוקא לכלול עצמו עם הצדיקים כמו באה"ד שהיה זה ע"י התבלות, כי מי שגופר מהצדיק אין יעלהו, יע"ש.

א. שבת פ"א ע"א. ב. ע"י חזרה פ' וואר דף כו ע"ב. עלמא דאמי איהו בינה. דע"י חזרה ח"א דף קנ"ג ע"א, אם הבנים שמחה דא יובלא וכל חידו וכל חידה דכלתו עלמין ב"י תלין, (בבבית). ג. בראשית מ"ב, כג.

יוס מימיו כשצופ קאים על מדק א', ויכי אור ביום א' הוא מדת אכזה וכו' עיין צוכר דלשונ"י, ואמר שלרין בארס לוכך מדומיו בכל יום, דכיוונו ביום א' מדת אכזה, ביום ב' מדת יראה וכן כולם, יראה על מדותיו להקסם כאמור בכל יום מדת א' ציחה, ואם לא די לו יקום על המדה עד שיצרכה, ואמר מור"ד שהוא נכב כך בחמלה, שכיח מפנה לצו מלמודו מכל טסקיו לטפין שפס או ב' שעות בכל יום צמדק א', עד שמתברר אללו לולא גמורה, וכשפת בה חוספת קדושה בכל ארס לפי מדריגותיו, וכל ארס כרואה לעצור אח כ', מרגיש צענמו בכל טרע שפת כשפא להחפול מחטורר צו חשק יומר, לרין לחזר ולהשוב צמדק שלו כאמור:

וזהו וכו' ביום כשופי וכיוונו אח אשר לכוה לשפת כי כשפת ימים כס כס מוכח ו' ימים ושופי כ"י שפת"י, וצלה כמנין אינו טופי וככו, וכו' משנה על אשר ילקטו גר', משנה הוא לשון חזרה שיחזור על מה שלקט יום יום:

וזהו שפד הבעש"ט אלכ"ה נבג"מ לומר בכל טרע שפת מומור ק"ז, כי מחמת שלרין לוכך ענמו יומר ויומר בעת הכוא, ושם חזרו ד' שלרונים להורות, וכו' חטו צמדק הוא לשון דבור, כשפעה להחפול הוא חושב כדצור ואינו יכול לבצור מדותיו כולו כדצור, כי לרין לצו

נו. דף לא ע"א. נז. שבת ט"ז ע"ב. נח. יומא לח ע"ב. בא לטריח מטייעין אוחו. נט. בתפלה נשמת. ס. ע"י פרס להרמ"ק שער כ"ג ערך קומה. סא. לשון השי"ט ע"י מ"י חגיגה י"ג ע"ב. ועוד.

הרצל לטעם יחסי. ה'ספד'ן ז'מ
באצטער מאזונג

באר ואתחנן משה קנה

בהם ולא באשר אין עושים רצונו של השי"ת. והפיק כהוב: הייתה לכם לאקים קודם ואח"כ: התמו יהיו לי לעם כלומר, מה שהשי"ת בחר בישראל הוא קודם, ואף כי ישראל אינם מוכפלים אלקותו וכי, אבל באמת מובן קודם: להיות לי לעם, שבאשר מפשיה טובים וצדיקים או השי"ת מקרב אותם ואין הקרוב אליהם רק מצד הפרטים ולא בחיבה כללית". ונוכל גם לדמות הדברים בכתוב שלפנינו: כן בחר ה' להיות לי לעם מנלה מכל העמים בלומה, להיות השי"ת בישראל, אינה בחירה הפרטים בגלל מעשיהם הטובים, אלא בחיבה עצמו חלק עמם מנלה - מכל העמים בעוד שהעמים אף כשמעשיהם טובים אינם טובים בכלל אלא פרטים בלבד, ועל כן אנו מודים ומתהללים לו ית' בכל יום: אשר בחר בנו מכל העמים.

אשר אנכי מצוה היום לעשותם (ו' י"א)

שכר מצוה בהאי עלמא ליבא

י פירש"י, היום לעשותם, ולמדו לעולם הבא ליטול שכרם, הוא מה שאמרו (עירובין כ"ב א') מאי דכתיב אשר אנכי מצוה היום לעשותם - היום לעשותם ולא למחר לעשותם, היום לעשותם למחר לקבל שכרם וכן פירש"י (ו' י"א) היום לעשותם ולא היום ליטול שכר, והשם הוא כפי' (קידושין דכ"ב ב) שכר מצוה בהאי עלמא ליבא. וזונו באור הדבר, לא כפי שכתב רמב"ם (בשלה) בשם רבינו הגבש"ט ז"ל, "שכר מצוה בהאי עלמא ליבא, כי אין כל העולם יכול לקבל אור השכר של מצוה וכו', כי הוא מאיץ מזה ב"ה, ויצוהו כלול מכולו, והעולם יש לו מזה, אע"פ שאינו רואה שום דבר, ואין יודע לכוין הנה, מכל מקום כשמשים כל החיות בהדבור או בדבר שעושה נעשו יחדים למעלה, כיון שעושה כפי שאפשר לו ויכלות". ותוכן הדברים הוא פירוש המודש (שמות רבה פ"ל, כ"ד) כי ישראל בעתה"ז, מי שהיא עושה מצוות אינו יודע מתי שכרו, אבל לעתה"ז כשרואו מתי שכרו של מצוות הם המהרים שאין העולם יכול לקבל את השכר, שנאמר (שערי סי"ג, ג) ומעלים לא שמעו וגו', אלא אין העולם יכול לשמוע מהו מתי שכרו של מצוות. הרי לפנינו שבמעולם הזה אין כל אפשרות לא רק לקבל את השכר, אלא אפילו לשמוע ולהשיג מהות השכר, והיינו כאמור שהשכר הוא אין סוף. וכעת נתבאר לנו ביאר חדש כמה שאמרו (ברכות ל"ד, ב') כל הנביאים כולו לא נתבאר אלא לשוא, כהו לתלמוד תבם ולעושה פרקמטיא קמ"ת, ולהנהיג ח"ח מנכחי, אבל תלמידי חכמים עצמו נגלה לעולם סי"ג, ד) עין למי ראתה אקים זולתה, יעשה למהרה לו, ופרש"י, לא נראית ולא נגלה לעולם נביא, ונוכל למי שבמבטו הראו אותו מסוק להורות לנו שהטעם הוא כאמור, שהרי אין העולם יכול לשמוע מתי שכרו של מצוות, וכיון ששכרו של ח"ח הוא אין סוף, לכן: לא נראית ולא נגלה לעולם נביא.

באר ואתחנן משה קנה

המעשים הטובים, שאו חלילה יכולה זו להיטבל, אלא כן בחר ה' כי, ישראל בחרו להקדיש"ה, היינו המשמעות שיש בידם מעשה הראוי לכך שיהיו עם ה', אבל הקדיש"ה בחר לו ישראל, מוכחו הוא בחרות בחירה ללא כל טעם. והוא שנאמר (מלאכי א' ב') אהבתי אתכם אמר ה', ואמרתי כמה אהבתי הלא את עשו ליעקב נאום ה' ואהבתי את יעקב, על השאלה, כמה אהבתי? כהא תשובת הקב"ה, הלא את עשו ליעקב? שאפילו אם יעקב נמצא במצב ידיו, שאו את עשו ליעקב, כי אפשר להשוות ולדמות את מעשיהם, אף על פי כן: ואהבתי את יעקב ואת עשו עשו נאומי, ולכן לא יכולים אומות העולם לבטל את האהבה של הקב"ה לישראל. ישראל בשום פנים ואופן, כמ"ש (שיר השירים ז', ז) מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה, ודעו (שמות רבה פמ"ט, א) ואם היו מתכנסין כל העכו"ם לבטל את האהבה שבין ישראל לא הו' יכולים, הרי מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה, שנאמר ואהבתי את יעקב, וכן אמרו (תו"ק ח"ג - ר"ג, א) על כתוב זה.

ענין נורל יום הכפורים

ותראה שדבר זה גופו נרמז בגורל של יום הכיפורים, שנאמר בו (ויקרא ט"ז, ח) ונתן אהרן על שני השעירים גורלות גורל אחד לה' וגורל אחד לעזאזל, כי מצונו (בראשית רבה פס"ה, ט"ז) עו"ל (שם פס' כ"ב) ונשא השעיר עליו את כל עונות השעיר - זה עשו שנאמר (בדברי הי"א) הן עשו אחי איש שעיר, את כל עונות - עונות הם שנאמר (שם כ"ב, כ"ב) ויעקב איש חם, והרי הקומה והכומים וכלקוחים כאוה, נמצא שיעירי יום הכיפורים מצותו שהיו שניהם שרים במראה בקומה ובכומים וכלקוחים כאוה, נמצא שיעירי יום הכיפורים מצותו שהיו שנים בסופו של דבר: ונשא השעיר עליו - זה עשו, את כל עונות חם. והיו חמנו של הגורל, להורות לנו שבחירתו של יעקב - היא כדוגמת הגורל, ואם כי שני השעירים שרים, ובחר אחד מהם לה', השינוי הדומה לו לעזאזל, כן גם אפילו כשיעקב הוא חלילה דומה לעשו, בכל זאת זוכה להטות ועונותיו מתקפרים לו, ונוכל לדמו הדברים כמה שנאמר (קהלת ז', י"ד) גם את זה לעומת זה עשה האלקים, כי, "עזאזל" הוא ראשי תיבות א"ת ז"ה ל'עומה ז"ה ע"שה, היינו שבשלהו השעיר לעזאזל, מראים שעשו הוא כלפי יעקב בבחינת, "הו' לעומה זה עשה האלקים", כך שיעקב שרשו ומהותו בקדושה, ואילו עשו יונק ממקום טומאה, ולפיכך: ונשא השעיר - זה עשו, את כל עונות יעקב איש חם. ונפלאים הם דברי המה"ל (שם להל), "ודברים אלו ביאר חכמים בדבריהם הנאמנים במדש (כוננו למי שאמרו קידושין ע"ג, ב') מי הוא זה ערב את לבו לגשת אלי נאום ה' (דברים ל', כ"א) אמר דבר כן רב הנוא מעלה זו יש בין ישראל לגוים, דאלוי ישראל חתם (יחזקאל ל"ג, כ"ג) והייתי להם לאלקים המה יהיו לי לעם, ואילו בגוים חתם כי מי הוא זה ערב את לבו לגשת אלי נאום ה', והייתם לי לעם ואנכי אהיה לכם לאלקים - ביארנו בהו דברינו אשר אמרנו לה, כי ההפך אשר יש בין ישראל לאומות, כי השם יהפוך בהו בישראל בעצם ולא בשביל מעשיהם הטובים, שלא לומר דוקא כאשר הם עושים רצונו שלי, או השי"ת בחר

יתר על כן מצינו כוה"ק (ח"כ - קנ"ב) רז"ן דעלמ דאתי באינו דהר"ן ולא שלט עינא לסומי, ואפילו בסבלתנו למנדע ולאסתכלא כהוא עונא וכסופא דקב"ז אחסין לון לצדיקיא לעלמא דאתי כמה דאת אמר עין לא ראתה וגו', כלומר אפילו חכם שהוא ערף מנביא כמ"ש (ב"ב י"ב, א), אינו יכול להשיג שברו של עוה"ב, הוא דמצינו כוה"ק ובכתבי האר"ל תיאורי עולם הבא, אינם אלא בדרך כלל, אך לא בפרטות וכשלימות. וברוב המקומות הכתה לנו עין ולא לעולם הבא, שהוא עין לא ראתה.

ונכל להרמ דבריהם כמנוח עצמו ומעולם לא שמעו לא האזינו עין לא ראתה וגו', כלומר, לא רק עין הנביא לא ראתה - כי בנבואה שיר לומר ראה (כנ"ל מרש"י ברכות) - אלא שגם התכבדים שהשגתם היא בדרך שמיפה והאונה, היינו הכנת הלב הנכללת בגודל שמיעה - מעולם לא שמעו לא האזינו.

היו הם דברי הרמב"ם ו"ל (הל' תשובה פ"ח, ה"ו), והטובה הגדולה שתהיה בה הנפש בעוה"ב אין שום דרך בעוה"ז להשיגה לידע אותה, שאין אנו יודעין בעוה"ז אלא טובה הגוף ולה אנו מתאוין, אבל אותה הטובה גדולה עד מאד ואין לה ערך, בטובות העוה"ז אלא דרך משל וכמ"ל. והלן (הל' ז') "לא דמה הנביאים כדי שלא יפחתו אותה בדמיון, הוא שישעיהו אמר: עין לא ראתה אלקים וחתך יצוה למחכה לו, כלומר, הטובה שלא ראתה אותה עין נביא ולא ראה אותה אלא אלקים, עשה אותה האלקים לאדם שמתכה לה".

וכעת יתבאר לנו מה שאמר דוד המלך ע"ה (תהלים קי"ט, צ"ו) לכל תכלה ראיתי קץ רחבה מצותך מאד, כלומר, מאחר שלכל תכלה בעוה"ז יש קץ, לפיכך אין מקום לחם שטר מצוה בעוה"ז, שהרי: רחבה מצותך מאד.

L

שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד (ד, ה)

קבלת עול מלכות שמים

מאמר ראשון

יחברך ה' צורא וישתבח ה' יוצר שצונו לקבל עול מלכותו יח' ערב וביקר ככל יום תמיד, בקריאת-שמע, וכל כך משבח אותו הנביא וכו' לטוב דבריו (תנא דבי אליהו רבא פכ"א רס"ד לומר קודם התפלה) אשרינו מה טוב חלקנו ומה עצים גורלנו ומה יפה וירשתנו, אשרינו שאנו משיבים ומעריבים ערב וביקר ואומרים פעמים בכל יום שמע ישראל וגו'. והנה צדור לקדוש פסק זה שמע ישראל, הוא כמו שנאמר (להלן פס' ז') דברת בס וגו' ובשכר ובקומך, וכמ"ש (ברכות י', ב') בשעה שבני אדם שוכבים ובשעה שבני אדם עומדים. וזאת מה שכתב ה"חנין" במצוה זו (מצוה ת"ט), "משרשי המצוה שרצה הא"ל לזכות עמו שיקבלו עליהם עול מלכותו ויחדו בכל יום ולילה כל הימים שהם חיים, כי כוה"ק האדם בעל חומר נפשה אחר הבלי העולם ונמשך להאוחזו, צריך על כל פנים זכרון תמיד במלכות שמים לשמרו מן החסא, על כן היה מחסרו לזכותנו, וצונו לזכר שני התנים האלה בקבע ובכוונה גמורה, אחת ביום להועיל לכל מעשינו שביום, כי כוה"ק האדם זוכר בבקר אחרות הש"ת המלכות, וכי השגחתו ויכלתו על הכל, ויתן אל לבו כי עיני פקוחות על כל דרכיו, וכל צדור יספור, לא יתעלם ממנו דבר מכל דבריו, ולא יוכל להחביא ממנו אחת מכל מחשבותיו, הלא יהיה לו למשמרת מחשבתו זאת והודאת פיו בדבר הזה כל היום והוא, ויהיה לו הודאת הליה בזה גם כן למשמר כל הליה".

ובחסד ה' עלינו יתבאר הברך כוה"ק להלן פס"ד, לדלה ולהבין מהות ק"ש בכללה ומרשיה, לעשות ולקיים המצוה לטוב לנו כל הימים, כי היא עיקר מטרת בריאתנו כמ"ש ב"קדושת לוי" (חוקת) "בעוה"ז נראה לאדם שנבאר ככדי לעשות עסק עוה"ז אכל באמת זה אינו, והעיקר בריאת אדם היה להשיג אחרות הכוה"ב וכי, כשיבוא והואל במודה כימינו או התגלה עיקר עשייתו של אדם בעוה"ז, כדי להשיג אחרות הכוה"ב כ"ה".

דלמא חנשי זה (דחלקא ד) וי די אפקא מארעא דמצרים מפניה עכרומא: יג זה
 יג אלקה תתתל דקדמויה תפלח וישמה תקים: יד לא תהכור פתר טענה עממיא
 משענה עממיא די כסתורניכין: טו ארי קנא יג אלקה ושכנמה פינה דלמא
 וקנה דגזא ודי אלקה פה וישעה מעל אפרי ארעא: טז לא תפסון קדם יג אלקה
 קמא די נסתון פנפיתא: יז משר משרון זה פקודיא ודי אלקה וסתורמה
 וקדמויה די פקוד: יח ומעבד דקשר דתקן קדם יג פדיל דייטב לך ותעיל
 ותירת זה ארעא טכחא די קיים יג לאבחהך: יט למפבר זה כל פעלי דכך
 מקדמך קמא די מליל יג: כ ארי ישאלך פך מחר למימר מא סהרומא
 וקדמויה ודינא די פקוד יג אלקה וקחן: כא ותומר לך עבדין תוינא לפדנה
 פמארם ואפקא יג ממארם פדא תקופא: כב ויהב יג אמין ומופתין דכרבי
 דתורה דהמצוה

המצוה דהמצוה

(יד) לא תלכין אחרי אלהים אחרים, שבהיותן
 מצליח פתאום האמר שזה בא מן המול ומערכת
 השמים:

(טו) כי אל קנא, כאשר אלהיו הוא בקרבך והוא
 לבדו שופע עליו כל הטובת האלה בהשגותיו,
 איך הוא ארץ קנא ככל המקנא השתהה המתמנהח
 ממנו חלף אחרי מזהבית, ואין רומח להגשים
 שסביבותיו שאין השם בקרבם הם חתח משטר
 הוכבבם ולא קנא עם:

(טז) לא תנשא, פי המטיג שהוא אזהרה שלא אמר
 אעשה מצוה ואתאם אם אבדל ואם לא, והנה
 בפ"ד דר"א מוצא שדוארם מילי זו לדקא בשביל
 שיהיה כ"י צדק גמור, היינו אם אינו עושה דרך
 נטון, ונ"א כאשר נפרם בפמה שיהיה דרך נטון,
 והומביים בהם שבכלל זה ג"כ שלא לטות תביא
 שכר החוק לנביא אמת שהוא בכלל שיאמין בה:

(יז) שבור תשבורין את מצות ה' ונר אשר אור,
 וכל שבאמה ואוי שתשמור שלא ע"כ לקבל פנים
 רק באשר צדך אף לא תושג מה שום שכר
 ותולד:

(יח) ונשית הישר הישר והצולב, וכב"י יצויר ג"כ שתעשה
 ע"כ לקבל שכר והוא בהשקף על רצון ה' המצוה
 שברך באנו בארצות השלום (דודס ט) מ"ש שבר
 מצוה מצוה, שבאיש הטעם האיש שמה' ה' אוהנו על
 המצוה (יש) הרבה מצוה שלא נזע להם טעם) והאם
 רק מצר שר' בר' את העולם כרי שימצאו ברואים
 שישפיע לום טובם באיש הוא רוצה לעשות טוב וחסד
 ומטעם זה נזע לז מצוה הרבה כרי שנוגל פקודתו
 ונקבל עליהם שר', וא"כ עקר כוונת כמה שנתן לנו
 שבר מצוה בזה מלא רצון ה' שרצה שישפיע טוב
 וחסד לדורותיו, וא"כ עקר זה שאנו ממלאים רצון
 הבורא בעשיית המצוה אינו בהמצוה בעצמה רק בשכר
 שאנו מקבלים עברה וא"כ עקר המצוה הוא שבר
 מצוה, ע"כ באור' ו"ש תגם שאני מצד שתשמרון

(כ) כי ישאלך, והנה מצוה המורה תחליקם לשלשה
 חלקים, שיש מצוה שנקראים בשם עדרות כמו
 המצוה שנוכר בהם יצ"מ כמו שמה ומעורם, ויש
 מצוה שהם חקים שלא נודע גודל להם שום טעם כמו
 שעצמו וכב"ה דיי הקדומים שהם מצוה שבין אותם
 שנקראים בשם משפטים שהם מצוה שבין אותם
 לחבר שהשכל מחייב אותם, ובכך ישאלך מחר שאלהם
 בכל ג' מיני מצוה האלה בעדרות ובחוקים
 ובמשפטים והלומר אותם השוכות מה ששייכו על כל
 אחד ואחד:

(כא) ואמרת לפניך (משובה א על הערות) שרוב
 מצוה שנקראים ערות מוכיח בהם ענין יצ"מ
 אמר מפי שבענין יצ"מ נחברדו וחי' סודות האמונה,
 [א] נחברדו לכם שאנוכס נחנים חתח הנחמה המטעם רק
 חתח הנחמה השגותית שמשרות חוקי המצוה, כי מצד
 הטעם עצמום היונו צדעה במצוהים מה
 שהטעם עצמו ה' פמארם היה כרי חוקה ובשרר
 חסבי:

(כב) ויתן, [ב] ויתן ה' שמה שהענין ה' את מצרים
 והכס בעשר מכות בה נתן אותות ומופתים

אתה ידועה אשר הוציאך מארץ מצרים מברית עבריים:
 יג אתה ידועה אלקיך תירא ואתו תעבד ובשמו תשבוע:
 יד לא תלכין אחרי אלהים אחרים האלהים העמים אשר
 סביבותיכם: טו כי אל קנא יהוה אלקיך בקרבך פה
 ואתה אר-ידועה אלקיך לך והשקידך מעל פני האדמה: ס
 טז לא תנסו אתה ידועה אלהיכם כאשר נסיתם בפסח:
 טז יג שמור השמרון את מצות יהוה אלהיכם ונשיתם בפסח:
 אשר צדק: יח ועשית הישר והטוב בעיני יהוה לשען
 יטב לך וקאת ודרשך אתה ידועה אלהיך אשר נשבע
 לך לאבתיך: יט לך יהוה אתה ידועה אלהיך אשר נשבע
 דבר יהוה: ס כ כרישאלך כנה מחר לאמר מחר העלת
 ואתה ידועה אלהיך אשר צדק יהוה אלהינו אתכם:
 כא ואתם לבנו עבריים היינו לפדנה פמצרים ויצאנו
 ויהוה מספרים פך חוקה: כב ויתן יהוה אותות ומופתים
 בעלי המצוהים

(ג) ויהוה בנשטרא חלמיא חכמים: (ט) ליתין חסד יצ"מ כי הנבטי עבר ומת:

יש"מ

ששתי חכמים

שבית צדק מותרת אחר ולא כיש מפדשים ודעתה הנתח הוא
 רשעה שאין לה אלא מותר בעצ אחר מן המותר חייב לקבוע
 מותר באותו פתח (ממת ד' ל'ז): ז פירוש מברית עבריים שיהיה
 שם עבריים לא מברית העבריים כי לא היו עבריים לעבריים:
 ח פירוש לא שהוא מצוה לישבע כמו את ה' אלקיך וירא ואתו
 חנכה שכל אחר מותר מצוה בעני עצמו אלא אם כן כל
 המותר הלל וכו' ואם לא לא חשבע ואם כן יצ"מ ובשטר נוסף
 אשר עבריתוכם: הוא הפזן לתוקים עלה לפי טעמה רוצה אם
 עניניה עומד: (ט) במטה כשלא ממלך עבדות עבדות יהיה ה' נקדנו:
 (י) הישר והטוב. וז
 פסוק לפנים מעורם סדן: (יט) כאשר דבר. והכין דבר ופסוקי
 ע"כ כי ישאלך בך מחר.

התורה והמצוה

ישכחו את השם, וגם בה יש הבדל שאם הוציא איש
 עבר עובר עבדות פדל לחירות בודאי יזכור טובה
 פדורו מברית עבריים ואף אם אח"כ ישג קצת עושה אם
 ישגנו ע"י עמל ויגיע כפום יזכור המי עצמו
 הראשון ויורה לאיש חסדן, אבל אם אח"כ השיג עושה
 גורל ומסונו מסונום כלי עמל ויגיעה אז לזכר ישכח
 עצמו ויקורם וגם ישכח טובות מישיבה ו"ש שכאשר
 יבאן אל הארץ וישם חמצא עושה גורל אשר לא עמלה

בשם אלהים אחרים: וע"א:

והשכר אשר, תהיה לני, בעת, כי נשמור לעשות את כל המצוה הזאת, השכר הזה יהיה חשוב, לפני ה' אלהיך כאשר צונו, כמו המצוה בעצמה, ושכר מצוה מצוה. ¹

וזה הענין בעצמו יהיה בעונשי העברות, כשנשוב אל המשל הנזכר, אם איש אחד תפס בין שפוני החול ומצא אבן יקר, ולא יי שאל החיזיון אל המלך, [רק] הלך עור ואבדו במקום אשר לא ימצא שם לעולם, הלא בודאי ענש יענש, כי לא יי שלא מלא רצון המלך, ערד מרה רצונו; אכן בהשקף על סבה העונש, הוא אינו מפני המרגליות עצמו שאבד, רחא לא זאת היתה כוונת המלך. אשר אבדה בעצמו, רק מפני שגם שיענשו המלך היפוד מרצונו, אשר הוא להיטיב ולהחסר; וא"כ עיקר העונש מגיע לו על העונש בעצמו, וכן הענין בעונש העברה, עיקר העונש מגיע על שגם שיענשו ה' מה שהוא היפוד מרצונו להיטיב ולא יתפוך במות הושע, ועז"א ושכר עברה עברה שעיקר העברה, הוא העונש שלוקח בעברו העברה, — ונראה כי מזה הטעם באו הקללות שבמשנה תורה (דברים כח) כפולים מן הקללות שבתורה (ויקרא כט), כי אתר שסוד את הקללות שבתורה"כ שהם מ"ט קללות, הלא גם העונשים עצמם לעברות יחשבו, וגם עברות מגיע לו עונש, ועז"א נשנו הקללות במשנה תורה צ"ח קללות ככפל. — ולפ"י בשבט הושע מרשיעו כמו שצריך להתחייב על העברה בעצמה, כן צריך להתחייב על מה שגורם לכפל החרמים שהתנגד עמו באחריות תמתי, להענישו נגר רצונו; למשל כאשר חטאו ישראל והגלה אותם ה' לארץ שוביהם, שגרמו בזה צער ליר העליונה המתוחה להיטיב, וכמ"ש חז"ל (ברכות ג.) שאומר מה לו לאב שהגלה את בניו, ובעצרתם לו צר (ישעיה סג ט); כמו שצריכים לשוב על החטאים בעצמם, כן צריכים לשוב על שהתחייבו למדת טובו להגלותם נגר רצונו,

מאלה יקבל שכר גדול מן המלך, מנאור מן המעשה שהוא שלא היה תפס המלך והכלית כוונתו, האבנים היקרות אשר יביאו אליו, כי אלה אתו היו וישלחם ויאבדם מעל פניו, רק רצון המלך ומגמתו במציאת האבנים מבין ערימות החול, הוא מה שימצא סבה עי"י להשפיע מטובו ולהת שוכר, אשר הוא מנמנו: וזה הענין בעצמו במעשה המצוה, אשר כל מנמנו אינו המצוה בעצמה שיעשה האדם, רק השכר שיקבל האדם בעבורה, בזה נפלא רצון האל הנשגב החפץ חסד להטיב ולהשפיע; ובהעמיק בענין הזה נראה כי כמה שקיים אחת מן המצוות, ערך לא מלא בזה עריין חפץ השם, כי לא חפץ בהמצוה בעצמה, רק בעת שלוקח שכר ביר המצוה, או צדק לומר שממלא רצון ה' ומצונו, כי זה תכלית החפץ; ולפ"י נוסף לאמור, אתר שהשכר אשר יען שיעשה קבל בער מעשה המצוה, הוא יען שיעשה נחת רוח ליוצד ומלא רצונו; וכבר אמרנו, כי בהמצוה בעצמה עור לא נשלם רצון ה', רק בעת שלוקח שכר בער המצוה, א"כ עיקר השכר מגיע לו בער השכר אשר הוא לוקח, כי אך בזה מלא רצון המלך, ומגיע לו שכר על שמלא רצונו שיכול לתת לו שכר; נמצא עיקר קיום המצוה, הוא השכר שלוקח מהיר המצוה, והיר השכר עיקר המצוה; ועז"א שכר מצוה מצוה, השכר שלוקח בער המצוה היא עצם המצוה בעצמה, ח"ש; ורצונו ה' לעשות את כל החוקים האלה לטוב לנו כל הימים להחיותנו כיום הזה, וצדקה תהיה לנו כי נשמור לעשות את כל המצוה הזאת לפני ה' אלהיך כאשר צונו, יאמר, הסבה אשר צונו ה' לעשות את החוקים, שהם מצוות שאין להם טעם עצמי בעשייתם, הנה רק על הכוונה, לטוב לנו כל הימים, כדי שימצא סבה לתת שכר טוב לכל עושיהם, וממילא עיקר קיום רצון הבורא הוא בהשכר שלוקחים ממנו (חלק) [חלק] המצוה, והשכר הוא עיקר המצוה, ולזה, וצדקה,

המצוה בכלל, אין לנקש להם שום תועלת לא נשמר ולא רוחני, וללא כי צוה הברוא על שמירתם, לא יענו בשעבוד עליהם, וגם היטב אין אותם עת נקיימם, וכל הטוב הזה אשר יטיב לנו כשנשמור אותם, אינו בטבע המצוה בעצמה, רק מסבת האל המצוה עליהם, יען שמרנו פקודתו, באור פני מלך חיים, וחמת מלך לממדה רברו מלאכי מות; והטבה אשר יקבלו בעבורה לנו זאת הבורה והמצוה, הוא הטבה בעצמה אשר התורה עלה ברצונו הפשוט, לכרוא את הברואה בכללה, אשר כבר רצונו זה, כי לא ברא את העולם בכללו, למען צרכו והחוסף בו איה שלמותו, כי שלמותו יתברר תלוי בעצמו והוא עצם השלמותו, לא בולתו, רק מחפצו על להטיב מטובו לזולתו, ולהושיע אותו הגדול על יצוריו, ע"כ בראם יצום אף בעצמה להאציל עליהם מחסדו, ומהו הטבה כמ"ש ר"ח בן נתן את המצוה לעם קודשו כמ"ש ר"ח בן עקשיא (מכתב כג:) רצה הקב"ה לזכות את ישראל לפניך הרבה להם תורה ומצוה, שגאמר (ישעיה נב טא) ה' חפץ למען צדקו יגדיל תורה וראויה; שזה המאמר לפי פשוטו מורה שלא היה סבה ריבוי התורה והמצוה מצד עצמם, רק מצד השכר שיותן מחידים; ומזה המין נמצא ג"כ מאמר לחז"ל במ"ר (כ"ד מה א) שכבר עמד עליו הרב המורה (חלק ג פנ"ג) וכי מה אכפת לו להקב"ה בין שוחט מן הצאור לכין שוחט מן העורף, הא לא נתנו המצוה אלא לצורך בהם את ישראל; שטוחת המאמר יגיד, שאין תועלת עצמי בהמצוה, רק תועלת מקרי הדבק עצמה מצד השכר אשר הובטח מחידים.

משני חלקים אלה; ויהיה לפ"י יתברר המצוה במדרגת הרומא המצוה את החולה לאמור, את זה תאכל ותחיה והיה בראי מוצק, ואת זה לא תאכל פן תמות, או תסתכן. **אולם** גם הצד הזה ירחק מאד לצירר צירי שלם בלב המשכיל המאמין, אתר אשר נחתול במשרים, על כל גבולות התורה הזאת סביב סביב, ונראה כי מוכר להבטיח את המקיים אותה ביעודים גשמיים וטובות עור"י, ומפחיד את העובר עליה בעונשים מזה המין; ולא מהכמה יעשה זאת הרומא המזהיר את החולה, כל יאכל רברים המדקים לו, אשר יסכו מוחו, ויפחידו שאם ימדה פני, ויאכל מהם, יכנו בשבט עברות; או למתנה; ואין סכלות גדולה מזו, שהנהיג מלהודיעו העונש הטבעי, מה שיעלה ארוכה לו המות, והמגול הטבעי, מה שיעלה ארוכה לו ויחלף מעניו וממכאוכו ויפחידו ויכטיחו בעונש וממול זמני, אשר לא ישיח לבו אליהם, ויסיתו תאוותו לעבור על רבריו; וכן הרבר הזה, אתר שהמצוה בעצמה יהיה בהם תועלת לגוף ונפש, והעברות בעצמם יהיה בהם תועלת בשני אלה, אך למותר היא מעשה, ליער את השומר את התורה ביעודים אחרים, ולהפחידו בעונשים אחרים, מכללעי המצוה והעברות בעצמם, שכבר יהיה לו יי שכרו והותר, המצוה בעצמה אשר יעשה אותה האדם והי בהם, ע"י (אכת פ"ד מ"ב) שכר מצוה מצוה, היינו המצוה בעצמה; ויהיה עונשו היותר גדול העברה בעצמה, אשר תניעהו מן הטוב והתועלת אל האבדון, ע"י שכר עברה העברה בעצמה; ולמה יקש ה' לו חשבונות רבים, מעיורים ועונשים חצונים, אם כבר בא השכר העונש, אטורים כלילאות המצוה והעברות בעצמם?

המענה הזאת הקשה מאד, הסוערת כמורשי לבבי, הניעה את רעיוני, וחסייה אותם, אל מחשבה אחרת, לנזור אומר כי כל

לפ"און רב נאיר ס"ק"ג ע"ג ע"ג

אוכלוס ברעאשית יח וירא רכז

וְאֶת־בְּרִיתוֹ יְהוָה יְהוָה וְשָׁמְרוּ הָרֶגֶל יְהוָה
 וְעָשׂוּת צִדְקָה וּמִשְׁפָּט לְמַעַן הָבִיא
 יְהוָה עַל־אֲבֹתָם אֶת אֲשֶׁר־דִּבֶּר עֲלֵיהֶם
 וְעָשׂוּת אֲרִי מִיָּאֵם יִקְבַּעַת הַסֵּדוּם
 וְעָשׂוּת אֲרִי מִיָּאֵם יִקְבַּעַת הַסֵּדוּם

יעשה ארבע, על פי כי יתנו (נח"י כ"ג): למען הבוא. מוטו יפה שמה יעל הבמיה, ואין זו מן המדה
 כך הוא מלוה לבניו, שמדו דרך כי כדי שיוצאו" (נח"י): (סו) מפת למען ואל להפטר צד איפוס אלג,
 על אצרכס וגו', על בית אצרכס לא נאמר אלא על הא' כמו שאמרנו בדבור הקודם למען אשר יתה לפי שהוא
 אצרכס, למען כל המעמיד* מן דודק פאליו אינו מלוה, ומאן למען הדיא כדי שיעל, הדגס אלו הם דברי
 מות (נ"ח): (כ) ויאמר ה' אל אצרכס"ס, ששכח אצרכס שמעוה לם על ענדות ה' אומר לם נעוסס זה
 כאשר אומר שלא יכסח ממנו: כי רבה, כל רצח שמדו דרך ה' כדי שיעלה ה' הענמות, וזכא זה הוא ג"כ
 שבמקרא העטס למעט"ס צב"ת, לפי שכך נוסח תורשתי וקן כל מקום, כמו למען יארישו ומין, למען
 משה והאלהים ימים וכו', אלא אין לומר שזה מדויצרו של

הקב"ה ואמר שאצרכס יתה אם בניו כדי שאני אקיים הסעומיו לו לאצרכס, ותעניו שנקב"ה דיער על ענמו מדון נספר כזון
 ולא משה אומר עלה אל ה' ולא אומר עלה אל, אי אפשר לומר כן, שהצכות נא לשכח את אצרכס ותמוך שבו יהיה ניכר גנמו
 שכל מה ששעה עשה לקבל פרס, ודענו שאלתם אינו קן, וחזר רש"י להקשות שאלו זה דיעשו של אצרכס לבניו היל"ל על בית
 אצרכס, ותעניו שאני" לאה הכמות משנה במשון ללמד שאלו הקב"ה נמסד עם לדין הדי עשה לאציו חסד בעבור שהוא מן
 וקיס (נח"י): (סו) פ"י לא כמו עד עשה עדינו כלנו או לפמליה שלו שלטנו כ"ה לגלות (לואצו מה שאל לשבח כבודו,
 וכן עשה ענינה לו (ראש"ס): (סו) נכר אמרנו שמינה זו ויחילא זה שמעמח גלשן אחד על ההווה ועל העבר ואין ניכר
 החילוק אלא כ"י הסעמס, שאלו העטס קודם הנקודה האמרויה זה נקרא למעלה פ"י לא בסוף התינה אלא למעלה בהתמלה

אור החיים

הבוא כי על אצרכס"ס, כאן הודיע כי עיקר רצח פ"י טעם הקשות לא ללד כי הם לזד ענמה
 החיצוב לא לרעו של אצרכס אלא הינה אצרכס וצקתס לפני אלא כי רצח וצקתס מכל האומות"ס.
 היא העיקר וכל מהשנתינו של הקב"ה הם לבניא וכל וצקתס וחתמס כנגד כי רשעיות הא' שבו
 על אצרכס אשר דיבר להביע אוחו ואת זרעו עד רעים לבדיות ובחלמס ז"ל (סוכרורין ק"פ)
 טעם כי אם לא ישמרו דרך ה' לא ימלא העניב ומעטשה של ריב, והבי רעים לשמים ובמו שגילו
 להטלים כצטטוחיו לחדו להטוב לבניו: מעטשה (ב"ר נ') שלו אחר משכב זכור עם
כ. ויאמר כי זקק וגו'. טעם אומרנו כי ולא המלאכים שצדוות אשוס והולך ה' להודיעו
 בספיק לומר זקק סודס רבד וגו' הפלגת רשטס לביוסס מעטס דיו"ס. עוד מכיון
 וחתמס כבדס, גם כפל אומרנו וצקת וחתמס ואלו ה' להפיג יניח דלגמו כי יאמר ששכחל להביל
 זקקת אלא מהכחט. גם אומרנו כבדס מאל. נספוח אומה רשעיה כל קד"ס לוב אחר אליו כי רצח כי
 לומר שצותס הכוה כל האומות גם מן מעטשים היו כבדס וגו' פ"י מחדס הכיח הרשע שפניו מחסיציס
 צמטשהס אלא שללו הפלילו לעשות, וזהו אומר כי ומקודם לא היו כל כך ששכלת אוחס:

אור כהור

שאי מודיע לאצרכס. (סב) הלא המודיע הוא מניו. (סג) וכן כי בנדס מחדס הוא סו"ס. (סד) על אצרכס, שאלים
 כ"ל. (סה) ודלעות שטעל עשה, שמעדין ולא מעלן.

אוכלוס ברעאשית יח וירא רכז

וְאֶת־בְּרִיתוֹ יְהוָה יְהוָה וְשָׁמְרוּ הָרֶגֶל יְהוָה
 וְעָשׂוּת צִדְקָה וּמִשְׁפָּט לְמַעַן הָבִיא
 יְהוָה עַל־אֲבֹתָם אֶת אֲשֶׁר־דִּבֶּר עֲלֵיהֶם
 וְעָשׂוּת אֲרִי מִיָּאֵם יִקְבַּעַת הַסֵּדוּם
 וְעָשׂוּת אֲרִי מִיָּאֵם יִקְבַּעַת הַסֵּדוּם

שזהו אצרכס זה הכרכס של הא, גם כמו האנשים שסס
 בניו, והגם שמעוה וחתמ דתס, מאלס שאניסס הוא אוחבי
 ע"ך אליו להודיע (ב"ב): (סב) פ"י איציו לאמרס
 למעלה של או לגומדי מודה, אלא לא כל פסס שממד
 אכמות שמו כגון יומטר אצרכס או וצרכס הולך וכוונת
 (ג"א), והאלו האצרה לפי שמינו יס לעשות קן, אלא פשוט
 הוא כמו שכבר אמר בדבור הקודם, שפ"י היו יהיה אלו
 שמערכו עמה, אלא שכן יהיה בעבור שכבר נרמנו אומו
 (נח"י): (סג) וכללו אמר כי לאצמיו, מחדס לאישה אוחב
 לאישה, והרמזין ז"ל נוסח אמר היה לו נדש"י ואונקלוס
 ע"ש: (סד) פ"י לא קן שמיטר הדי לומר יודע אינו כו
 אשר יתה, אלא אין לו שחר, שהקב"ה ממדו בשביל שממד
 יודע כל דבר לא מפני שהוא יתה (ראש"ס): (סה) וספורו
 רגיל הוא לעומ כל עם שידען, מן יהיה, וכן הוא
 וכן יהיה, אלא אין לומר פשוט כמו שהוא לשון עמיד שקודם

פ"י קודם פשוט"ס, ורג"ל אמרו (תמומת) שהיה
 כלז אצרכס על מי כמצול למד לא תלה כי להס
 שכות הדיקיס שביו ככס, ולפי דרכיס יכוין
 לומר אשר אינו עושה פ"י אשר אינו רגיל לעשות"ס כי
 אין לומר מאלד אומה אלא אם אין כזה לדיקיס"ס.
 עוד ירלה אומרנו המכסה וגו' להיות שאצרכס הולל
 כסדומיזס צדצו וצקתס עם לוע כלאומר צפרכס הולל
 הקודמת נוסח כדבר אליו לעטת מה שיעשה ככס
 ולא יהיה כדבר מכוסס ממונו לשון כיוסו כי הוא
 בדעטו הכס אשר הולל טודכס לעטת וכו' הוא
 מחבדס מצלי ידיעטו, לוב אמר המכסה וגו', ולא מעטשו
 יצרכך וצח ושמרו דרך ה'. ואומרנו למען

אור החיים

כולך לפרש טעם זכ"ס כי הוא דבר היש:
יח. ויאברהם כיו יהי וגו"ס. פ"י וירך אינו
 להודיעו מעלת הדיקיס אשר
 כלל יתלו טעם וצני עיקר הכן ממה שחשב וכמו
 שכתבנו בסמוך, ויחיל אומרנו יהיה לגוי גדול וצרכו
 בו כל גויי הארץ שיוצו הם צדוקס, ויציב בו חחרת
 אל גוי גדול"ס, ואם אומר מה יועיל כדעת ז"ס
 לגוי כבד אחריו, לוב אמר כי ידעמיו למען אשר
 יתה וגו' פ"י דע ה' אצרכס כי ישמל עם בניו
 להטיב לם מודיעו למען יתה אם בניו יודיעו אוחס
 מעטשו יצרכך וצח ושמרו דרך ה'. ואומרנו למען

אור כהור

גו' מודיעין יותר לפי זה מיעם עושה שהוא לשון הוה, וגם לשון
 המכסה כיון לפי זה. (גז) וה' יודע לו דוקא מדן זה, שאפשר לו קודם המעשה ואחריו לו מקום להשכל. (גח) פירוש בשלמה:
 לרוב הא' זה גם הכמות הטמון והאצרכס וגו' וכן טעם שאר"ך ה' להודיע מודיעו לאצרכס, כמו שמפרש במקומו ע"ש, אלא לרוב זה
 שאכטס הוא כאשר הם עמו שאלו אוחס, דבר זה איס מפורש בקרא. (גכ) ומה נכך, המעני שמומי לו כל הצרכות שאלו המודיע
 מלי להודיע עמידת. (כ) פ"י וצרכו ט שכל גויי הארץ יהיו ממערכיס על ידי גוי גדול שאלו מודיעו פס שמוי דרך ה'. (כא)

לקט כהור

רש"י

סדרם, וכמו שיבואר בסמוך בפסקו זעקת סדום ועמרת:

וגו'. עוד יש לפרש שמידת ענותנותו של א"א ע"ה שנאמר ואנכי עפר ואפר, דהיינו שתלה שכל הטובה אינו כשכיל עצמו אלא כשכיל בניו, וכמשו"ל [נמחזקו יט] כפי לא יבשי יעקב, שפרה את אברהם וכמ"ש בריש פ' בראשית שבזכות החרות שאחריו אשר גלוי וידוע לפני השי"ת שכרו לפניו, ועפר מרמו על יעקב כדכתיב [נמחזקו כג] מי מנה עפר יעקב ואפר הוא אפרו של יצחק. וז"ל למען הביא ה' על אברהם שכל מה שהביא ה' עליו אינו אלא בזכות שיעשו בניו צדקה ומשפט. וכזה מובן מה שדקדקו הראשונים ואשר אבה ג' לז' בענין הידיעה והבחירה שהצדק מוכרח לעשות בצדקתו מחמת ידיעת השי"ת, אבל לפי מ"ש אין בזה קושיא, כי אדרבה כמעשה הצדק הוא גורם זכות הידיעה למפרע. ובהו יש לפרש כי ידעתו כפשוטו שהקב"ה ידע אשר יצוה, ומה שדקדק רש"י שאין למען נופל על הלשון, לפי"ש א"ש שלא נימא שהידיעה גורמת הציווי, כי נחפז הוא, כי הידיעה הוא למען אשר יצוה, שהציווי היא גורמת הידיעה כמ"ש באברהם למען הביא שמעשה בניו גורמת וכו' לאברהם כנ"ל, וגם יש לפרש למען הביא על אברהם כמ"ש חז"ל [קדושין לט] אין לך כל מצוה ומצוה שמתן שכרה בצורה שאין מחיית המתים תלוי בה, וכן מה שכתוב [זכרים טו] צדק צדק תרדוף למען חתיה שמתן שכרה כחוב בצדקה, משי"ה מחיית המתים תלוי בה, וחז"ל למדו מחיית המתים [נמחזקו צ"ג] ממי"ש הקב"ה לא"א ע"ה ונתתי לך את הארץ. וז"ל למען הביא ה' על אברהם דהיינו לאחר מחיית המתים:

ויואמר ה' זעקת סדום ועמורה כי רבה. מבוואר אצלינו בכמה מקומות ממה שאחר"ל [מ"ק נו] כיון שעבר אדם

ד

אברהם, אלא הצחוק היה על עצמה ולא פירשה דבריה מפני כבודו של אברהם:

והנה כי ידעתו וכו' למען הביא ה' על אברהם וכו'. צריך לזכור דזה הוא ע"ה לקבל פרס כדקאמר למען הביא, ולפי פשוטו יש לפרש, כי אמרו במשנה [אבות ג] כי מצוה גוררת מצוה וכו' ששכר מצוה מצוה ושכר עבירה עבירה. ענינו שמדת הקב"ה בראונו להטיב לבריותיו, וקבלת השכר היא מצוה שעושה נחם רוח לקונו בתיקון מידותיו של השי"ת להשיע אליו טוב, וכן להיפרך ח"ו הרשע שמהפך מדת הרחמים למדת הדין הוא עצמה עברה, כמ"ש הכתוב [נמחזקו י] יא עד אנה ינאצוני העם הזה ועד ועד אנה לא ישמעו בקולי שהנביא יומר עבירה מן העבירה עצמה שפוגם מדת טובו של השי"ת. ולפי"ז אם כוונתו בקיבול שכרו לא להנאת עצמו, כי אס למען נחם רוח לקונו שישפיע טובו במדת הרחמים, הוי כעושה מצות לשמה. וז"ל [ויאל פ י] לא על צדקותינו אהנו מפילים חטונינו לפניך כי על רחמך הרבים, ואין לפרש בשביל צדקותינו ומעשנו ממתן גנם, כפירש"י בפי' ואחזקו [ג כג] אין ואחזקו אלא ממתן גנם, אלא הפירוש הוא כי שאין אנו מבקשים שתעשה עמנו צדקה כשביל טובתנו, אלא כשביל שיוכלו רחמך להשפיע במדת חסדך ורחמך הרבים, ויבואר עוד במקום אחר. וז"ל למען הביא ה' על אברהם דהיינו שישפיע ה' מדת חסדו ולא יגרום הטאט מניעת טובתו. ובהו מוכר מה שדרשו חז"ל [נמחזקו ג] כמה שדרש ה' אלעזר בן עזריה סוף למה בא כדי ליתן שכר למביאותיו. שאין כוונה במצוה זו אלא למלאות רצון השי"ת, להשפיע שכר טוב למביאותיו והוא נלמד מדברי א"א ע"ה שנאמר למען הביא

ותצטרף שרה כמרה וכו' אחרי בלתי הייתה לי ערנה. אחז"ל [ב"ש פז].

שיניה המקום כשביל וישא דמשתמע לתרי היה ח"ו שקר אלא לישא דמשתמע לתרי אפי' ותו יש לדקדק מ"ש ואני זקנתי היה לו לומר ואני זקנה כמ"ש ואדני זקן. ולפי פשוטו י"ל שלא היה הדבר אמרה בעיניה על עצמה, כיון שכבר דאמה שפירסה נדה, היינו דאמרה אחרי בלתי היתה לי עדנה כבר היה לי זמן וסת, כמו שפירש"י. אלא שהיה תמה בעיניה על אברהם, היינו דאמרה ואדני זקן, ומה שאמר הקב"ה ואני זקנתי, י"ל כמו כן שהתמיהה היתה דאך שהיא אמה שאני אלא אין מזה ראה על אברהם שהוא זקן יותר ממני עשר שנים, והיינו דאמרה ואני זקנתי בלשון בתמיהה, וכי אני זקנה יותר מאברהם, א"כ אין ראיה לאברהם. ויותר נראה לפרש לפי שכבר קודם המילה אמר הקב"ה לאברהם שתלך שרה ולא הגיד לה, שהרי הלך המלאך לבשר את שרה. והטעם שכל הנביאים אף שראו מראות עליונים אם לא היה הציווי שיגידו לישראל, לא היו רשאים להגיד מה שראו, ויחזקאל הנביא היה הציווי מהשי"ת שיגלה מה שראו לכל היה רשות להגיד להגיד, ואברהם לא היה לו רשות להגיד לשרה מ"ש לו השי"ת, והמלאך שבא לבשר לשרה לא דיבר עם שרה אלא עם אברהם שיאמר לה. לכן מה שאמר השי"ת לאברהם למה זה צחקת שרה אין זה שאלה לאברהם, אלא שצוה השי"ת לאברהם לומר לה, וכן אמר לה בשליחות השי"ת, וכיון שהדיבור היה מאברהם לשרה יתכן לומר ואני זקנתי דהיינו אברהם עצמו סיכב הדבר שאמרה ואדני זקן, ולשון ואני זקנתי לכל הפירושים הנ"ל מובן מ"ש שרה לא צחקתי לא היה כוונה להכתיש מאמר השי"ת, אלא דאמרה לא צחקתי לפי כוונה

הגאון רבינו חיים וליא דקדיש וואסאן
רוח פרק א - משנה ג חיים

לד
חן בעיני המלך וגילו ונשאו מעל כל השרים להיות מהיושבים ראשונה עמו במלאכתו.
אין מקום כלל שישארו זרזו לבו לבקש עוד שבר מאת המלך תלך עבודתו. אין זה כי
אם רוע לב מאחר שמה שתנו המלך להיות מעבדיו העומדים לפניו הוא די שבר לפניו
אשר אין למעלה ממנו (לס). כן אנתנו בני אדם השפלים ונבזים מצד החומר אשר בזה
אנתנו שווים ליושבי כנען הקדמונים. כמ"ש ע"פ שיר השירים (א, ו) "בני אמי נחור
כי". והעלה אותנו למדרגה גדולה לשמש ולעמוד לפניו. אשר אל יהיו כעבדים
שכר. ואיך נהב לבקש עוד שבר על עבודתנו להקדוש ב"ה. וז"ש אל יהיו כעבדים
המשמשין" שעומדים לפני הרב ומשמשין בהיכלו ומקשים עוד שכר, אלא הו
כעבדים הפחותים שהמה משמשין את הרב בהיכלו שלא על מנת לקבל פרס, והבו.
[א"י"ה וז"ש כעבדים המשמשין ולא אמרו כעבדים העובדים].

פירוש וקדוש דה"ה
מכתב ל ארון גאון
ל"א

ויתפרש עוד באופן זה. כי פרס נקרא כן או עבד המקבל מאכיו או רבו ומוליכו
לביטו ואוכלו שם כמני עצמו כמו בעירובין (ע"ג, א) [כן המקבל פרס מאכיו
ועבד מרב]. [א"י"ה עיין תיקונים בווה חרש (ע"ה, ע"ג) וזה לשונו עבד המקבל פרס
מרב והולך לו ובי' יהבין אגרא דלוחא למאן דמפלי על מנת לקבל פרס]. והנה
החרה נתונה לנו לעבדה ולשמרה. אבל עבודה זו שררה וארנות היא וכמו שאמר
הכתוב (שמות י"ט) "ואתם התיז לי מלכת כהנים" רצה לומר משרתים. כי כהן הוא
לשון שירות (כמו שכתוב שמואל א [ב, ל"ו] ספתני נא אל אחת הכהונות) רצה לומר
השרתני שירות שהיא מלוכה ושררה אמיתית. וכי עבד המשרת את המלך הוא הגדול
מכל השרים [כמאמר חכמינו זכרונם לברכה שנועות (מ"ז, ב) עבד מלך כמלך].
ואנתנו מורים ומשבתים על כל מצוה אשר קדשנו במצותיו וצונו. וכמו שאמר בווה

ובחרת בחיים

היא למרחל בגין כל הג' דברים דאיתו "רב" מעצמו כחר בה. וזהו שאמר "ישלם ה' פעלך
ושלם" ו"עיקרא ושרשא דכל עלמין". ומשכרתך שלמה" כו'. ובראי חוכל אתה
לבקש שכר מפני אשר באה לחסות עתה בצל כנפיו ולא היית בגאולת מצרים ולא שפחה
עולמית אתה. ותוכל לעבדו על מנת לקבל פרס עכ"ל. והוא יסוד הענין שמבואר כאן.
המאחר שלקח הקביה אותנו מתוך סומאת מצרים והרים אותנו מאשפות ארץ לעבודתו
אין לנו מקום לבקש ממנו שכר, ואה"י מי שלא יצא ממצרים ונחר מעצמו לעבוד אותו
יחברך הוציאנו מספרים מבית עבדים ולקח אותנו להיות לו לעבדים, אבל מי שלא נגאל
ממצרים זה יכול לבקש שכר על עבודתו, כי יכול לבקש שכר.

הקדוש שהוא מבני היכלא דמלכא. ובפרט העוסקים בתורה לשמרה ולעשותה אשר מכל
דיבור עושים עטרה ולבוש למלך ה' צבאות כביכול. ויזכה להיות מבני היכלא
דמלכא (מ).

וידוע כי במלכות דארעא האוכלים בשולחן המלך היא המדרגה הגדולה ונכבד מכל
כבוד הסננים והפחות. ולא מחמת רוב מגדים ויין מלכות רב. אך העיקר ראות
פני המלך והסתופף בצלו. וזה למשכילים וידעי מדע האמיתים. אבל הכפרי אם יגיע
למדרגה זו תקלאה דיקוליה מצוה"ה לא נחית. והתענג כמאכלים של המלך יותר
נחשב לו מראות פני המלך. כי אם פנה לשבוע ורשו. ויותר יחמוץ שיתנו לו המעצנים
אל ביתו. כי לא יתנה חכו כל כך בעוד שהוא יושב לפני המלך. מפני שחוד גאונו
ונתם ככפיד אימת מלך, ואינו מכיר יקר הסתכלות במלך שירצה לקבל אימתו המורח.

כך בעולם הבא העיקר הוא לחיות בנועם ה'. והרצה לקבל שכרו בעולם הזה הוא
ככפרי החמוץ בפרס המלך לביטו ומואס בראות פני המלך, אשר אחת רחו להמת על
עזבו המלך ונחר רק בפת בגו ויין משתוי וחיך אוכל יטעם לו. וזה שאמרו אל תהיו
כעבדים המשמשים שהיא מדרגה גדולה. על מנת לקבל פרס סעודת המלך לביתו. כי
ירצה שכרו בעולם הזה להביאו לביתו. אלא יניחנו לעולם הבא לתנות מזיו שכבתו
(מא). [ועם כל זה אף העוסק לשמה ושלוא על מנת לקבל פרס על כל פנים פירות
מעשיו מגיע לו בעולם הזה. ואם רואים אנו בני תורה עניים אל התמה על החמץ כי
הלא לא ראוי ליעקב כלום מעולם הזה כמבואר במדרש (מב) שנפל חלקו אך בעולם

ובחרת בחיים

אכילה ושתייה ומשא ומתן לישא אשה ולהוליד בנים ובנות אבל העוה"ב אין בו כל
המדות הללו רצונך סול אתה העוה"ב ואני אסול העוה"ב שנאמר מכה כיום את בכורתך
לי כאותו היום שהיו בבטן אמם, מיד כשר עשו בתחת המתים שנאמר הנה אנכי הולך
למות אותה שעה נפל עשו חלקו העוה"ב ויעקב נפל חלקו העוה"ב וכשבר עבדים ושפוחות
לבן וראה לו עשו בנים ובנות עבדים ושפוחות א"ל יעקב אחי לא כך אמרת לי שתמול את
העוה"ב ואני אסול העולם הזה מגין לך כל הממון הזה שתשפת הרר עשו בדעתו ומה
העוה"ב שאינו חלקו נתן לו הקב"ה שכרו העוה"ב שהוא חלקו על אחת כמה וכמה וכי'
עיי"ש. ולפי המבואר בדברי רבינו כוננת המדרש היא דבאמת אין יעקב ראוי לשום
עולמות לפנינו העוה"ב ועוה"ב העוה"ב יש בו

רבי שהיו אוכלים חלקין. ואם כן אינו מקיים גמילות חסד זו. ושאר צדקה וגמילות חסדים אינו כולם נגד זה. כי זה עושה צדקה בכל עת. וכמאמר חכמינו זכרונם לברכה [מנובות ג' א'] זה המפרנס בניו וכו'. וכל שכן המפרנס כל העולם כולו. ולכן אמרו על רבי חנינא בן דוסא [בבבבא י"ג ב'] אבירי לב הרחוקים מצדקה שלא רצה בצדקה של המפרנס בניו וכו'. כנפטר לעיל. ונתמכר עולמם. משום שבתר בגמילות חסדים של כל העולם וכנפטר לעיל.

ולכן אמרו אל תהיו עובדים כו' לקבל פרס שתוצו השכר כמו שכתוב בואם בחוקתי וגו'. אבל תרצו כי העולם קיים על התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים, שבשביביל יתקיימו ויקבלו שפע טוב אחרים, ולמול עם כל העולם אך טוב וחסד, ובזה הלא שכר הרבה מאד.

7

ולעמיק עוד להשכיל בזה, כי הנה אחרי אשר עיקר כוונת הבריאה היא להייסב לברואי. ואם כן לפי זה יתכן כי העבודה היותר חשובה ומקובלת תהיה על מנת לקבל פרס, כי יעבוד על מנת שייטיב לו שיגיע מזה נחת רוח לפניו יתברך שמו. אך באמת אם מביין בעבודתו שיגיע לו שכר, וכונתו רק כדי שיגיע מזה נחת רוח להשם יתברך שמו בחיובו עם בוראו חלק עבודתו, זהו העבודה המשלם [מה]. אכן אם מביין מהו להנחתו היא העבודה המוחה שהחייבנו מזה, והמחייב לזה אם יאמרו לו עבוד על מנת שייטיב לחברך, כי הלא מטובת חברך יבוא גם כן הנחת רוח להשם יתברך, והוא לא ירצה בזה כי אם שיגיע הטוב לו לעצמו. ואם כן איך רצונו כי

ובתרת בתנים

[מה] עיין דברי רבינו להלן פ"ד בביאור שכר האחרים, כך אילו היה הקב"ה מודיע מתן שכר של מצות היו עושה החמורה ששכרן מודבה ומניחין חקלות ששכרן מועט ולא היה האדם שלם במצות עי"ש. וצ"ע. ודעם זה אינו אלא בשביל אותם העוסקים שלא לשמה כשביל שכר המצות אבל לא לאותם העובדים מאהבה.

ועל פי המבואר בדברי רבינו יש לבאר דברי המדרש [פס"ר פ' ב"ג פס"ד ד'] הובא ברבינו יונה להלן [ב"א] במצ"ל דהיינו דהיינו במצות קלה כהמחמורה שאין אדם יודע מתן שכרו של מצות משלו חכמים למלך שמסר לבעבדי לנפשו בו אילנות, ואילו היה מודיע להם מתן שכרן היו כולם מפרחים באמתן ששכרן מודבה ונמצא הפרס חסר מן

הבא. וכל מה שישראל אוכלין בעולם הוה פירות התורה היא. [ומנ והבן].
ויתכן עוד לומר אל תהיו כעבדים המשמשין את הרב כו'. ור"ש פירש בקאי על שכר עולם הוה. בראה שוהו מקושר ומחובר לעיל עם אמרם על גמילות חסדים. כי הנה יפלא, אחרי אשר כתוב בתורה [ויקרא כ"ג ג'] "אם בחוקתי חלק וכו' ונתתי גשמיכם בעתם", וכל טובות העולם הוה טובתם לשומרי תורה. ומה זה אשר העובר ה' ירבה ישות.

אבל הטעם הוא, כי בשורש כל המצות מעוררים רב טוב ושפע עצום בכל העולמות ומרדי מזון ורווח. אך אם עושי המצות מעושים, ואין צינורים לשפע הטוב רק מהמעשים, וה' יתברך שמו ברחמי תפץ חסד שיהיה חיים ושפע לכל בני אדם גם לאינם ראויים. ונוסל השפע מהמעשים השורדים יראי ה' ומחלק לכל בני אדם. ולמעשים למי שבשביביל בא הכל, לעצמו אינו מניע וכמו שאמרו על ר' חנינא בן דוסא [בבבבא י"ג ב'] כל העולם כולו ניזון בשביל חנינא בני [ומירש השל"ה "בשביביל" לשון ררד וצינור כמו שביל הרבים שביל היחיד]. וחנינא בני ר' לו בקב חרובין כו'. וכי רק צינורו היה מרדי שפע לעולם ולעצמו לא היה מניע כי היה פתוח במעט. ולכך מניע לצדיק חלק השפע בנן עין כמאמר חכמינו זכרונם לברכה [תעב"ה פ"ו, א']. כי הרשע לקח מחלקו של הצדיק בזה העולם, וזהו גמילות חסד שמקיים הצדיק שמחלקו ניזון כל העולם.

ולכן כשנפול רבי חנינא בן דוסא כרעא דרחבא [תעב"ה כ"ה, א'] רמז לו שיאכל על פתורא דשני כרעי, היינו תורה ועבודה שהם שני רגלים תרין סמכין, וגמילות חסדים יחסר לו. כי כאשר לקח חלקו לעצמו יהיה נגרע שפע מהתמזון [מה] לחתימת עם

ובתרת בתנים

[מה] בחולין [פ"ו א'] אחא: ומי נפל יאניבא [תולעת האוכל פשתן] בכיתניה והאמר וכו' משעלו בני הגולה פסקו חוקין והחזווח וכו' ולא לקה פשתנא, ונמנו חכמים עיניהם ברבי חייא וכוני, כי מהני וכותיהו אעלמא ארדהו לא. ועיין שם ברש"י דהכונה הוא דוכתא דצדיקי מהני לאחריני בהאי עלמא עי"ש. עיין מהרש"א בתעב"ה [שם] דפי' וקאי על עמוד העבודה ולא על גמ"ח כדפי' דבינו.

[מנ] רבינו חכמי פירות התורה כי עיקר הפירות הוא פירות התורה, ולשון מהני' התלמוד תורה כנגד כולם. עיין בגר"א משל [ג' ג'] הפירות של הצדיק אינם נותנים לו בעולם הזה, אלא אם כן הוא טוב לבריות ועיקר הפירות הוא מתלמוד תורה עי"ש.

[ד] יוסי בן יעזר איש צרדה ויוסי בן יוחנן איש ירושלים קבלו מהם, יוסי בן יעזר איש צרדה אומר יהי ביתך בית ועד לחכמים והוי מתאבק בעפר רגליהם והוי שותה בצמא את דבריהם.

אצלינו המוכתר לעבוד שלא על מנת לקבל פרס. [ועמ"ש בפרק בן זומא משנה ד].

יהי ביתך בית ועד כו'. יתכן לפרש כי במ"ח דברים שהתורה נקנית בהם כמבואר לקמן [פרק ו'] אחד מהם הוא המתקין את רבותיו על ידי שאלותיו החריפים ומפילא רוחא שמעתתא. והנה הלימוד נקרא מלחמה כמו שאמדו [מנהדרין ק"א, ב'] מלחמתה של תורה. אם כן גם התלמידים לוחמים יקראו. וכמו שאמדו חכמינו זכרונם לברכה [קידושין ל', ב'] [תהלים קכ"ז] "לא יבושו וגו' כי ידברו את אויבים בשער". אפילו אב ובנו הרב ותלמידו נעשו אויבים זה את זה ואינם זרים משם כו'. ואסור לו לתלמיד לקבל דברי רבו כשיש לו קושיות עליהם. ולפעמים יהיה האמת עם התלמיד. וכמו שעץ קסן מדליק את הגדול. וזה שאמרו יהי ביתך בית ועד לחכמים והוי מתאבק מלשון [בראשית ל"ב] "ויאבק איש עמו" שהוא ענין התאבקות מלחמה, כי מלחמת מצוה היא. וכן אנו נגד רבותינו הקדושים אשר בארץ ונשמתם בשמי מרום המהברים המפורסמים, וספריהם אתנו, הנה על ידי הספרים אשר כתיבתו כתיבתו הוא בית ועד לחכמים אלה. והזכרנו גם כן וניתן לנו רשות להתאבק וללחום בדבריהם ולתרוץ קושייתם (מ"ח). ולא לישא פני איש רק לאהוב האמת. אבל עם כל זה יזהר בנפשו מלדבר בגאווה וגודל לבב באשר מצא מקום לחלוק וידמה כי גדול הוא מרבו או כמתבר הספר אשר הוא משיג עליו וידע בלבבו כי כמה פעמים לא יכין דבריו וכוונתו. ולכן יהיה אך בענוה יתירה. כאמרו אם איני כדאי אך תורה היא וכו'. וזהו שאמרו "הוי מתאבק" כנוכר לעיל. אך בתנאי "בעפר רגליהם" רצה לומר בענוה ותכנעה ולדון לפניהם בקרקע.

ובחרת בחיים

(מח) יש לצייין כאן מה שנוכח בספר הצדיק מרבו שלא לישא פנים בהלכה עד הרא"ש ז"ל רבי יוסף זונדל מסלאנס [עמוד ק"ט] [ולא עד בכלל] ודרבו של הגר"ח ה"י בסיימו ירושלים תשמ"ג] הנהי"ח אות ה' וז"ל שם: זה תשובת היתר ענוגה להלין התשובה עד כביר שראית שו"ת חוס המפולש, ושם למחר, ופ"א נדמה לו כלילה בחלום לעקב עוד בתשובה אחת העיר הגר"ח ז"ל בעצמו כי את התשובה אצלו, וכלילה השני נדמה לו הוזהר מפי רבו רבינו הגר"א זי"ע שלא לישא שגית בחלום לעקב עוד, וכן ה"י עד ג"פ. פנים בהלכה ודשות בירו להכריע נגד איוה ונתן אל לבו להתבונן בירב ומצא פירכא פוסק, וקבלתי בשם הגאון העצום רי"ד הלוי לדבריו מדברי הרא"ש ונשל דעתו עכ"ל [ר'] מבריסק זצ"ל כי ניתן להגר"ח זי"ע רשות צני הירש פרב"ג].

אם לטובת עצמו ולא למלאות בזה רצון בוראו יתברך שמו. אבל אם ירצה באמת לעבוד כדי שייטיב להבדיו ויבוא מזה נחת רוח להשם יתברך, אם חסיר כזה יעבוד על מנת לקבל פרס זה הוא העבודה הגבוה העולה היא למעלה, כי זה הכוונה כבדוואי לטוב להם (מ"ח).

ובזה יובן מאמר חכמינו זכרונם לברכה [מוטה י"ד, א'] רדש ר' שמלאי מפני מה נתאוה משה רבינו עליו השלום לכנס לארץ וכי לאכול מפריה הוא צריך כו'. אלא כך אמר משה הרבה מצות נצטוו ישראל ואין מתקיימין אלא בארץ ישראל כו'. אמר לו הקדוש ברוך הוא כלום אתה מבקש אלא שכר כו'. ולכאורה יפלא, הלא במצותיו חפץ מאוד ולא בשכר מצותיו, ומשה רבינו עליו השלום רצה רק המצות, ומה השב לו שיתן לו השכר. אמנם כן הוא לפי מדרגתו של משה רבינו עליו השלום. שמצינו שרצה להפסיד שני העולמות עולם הזה ועולם הבא למען זכות את ישראל, שייטיב להם ויבוא נחת רוח להשם יתברך. ואצל עובד כזה עיקר העבודה היא על מנת לקבל פרס (מ"ז).

ולכן הביאו שם בגמרא זה הלשון על משה רבינו עליו השלום לכן אהלק לו רבבים ואת עצומים יחלק שלל, כי כוונתו היתה כנוכר לעיל, וכי הערה למות נפשו. יעויו שם בנמרא ותשכיל דעת. אבל אצלינו אשר רחוקים אנתנו מהמדרגה זו הגבוה, לכן

ובחרת בחיים

(מו) ומגיס הרב ר' אליהו בורשטיין שליט"א אפיתחא דרוב יהודה בר אמי אמר בי נפקי שמעתי שבוה יבואר מה שנאמר בפ' ועילי רבנן איקום מקמייהו ואכל בהו אנרא וירא [י"ח, י"ט] "כי ידעתיו למען אשר יצוה עי"ש. ולפי המבואר כאן נראה שכונתו את בניו ואת ביתו אחריו ושמרו דרך ה' היתה לקבל שכר כדי לעשות נחת להקב"ה לעשות צדקה ומשפט למען הביא ה' על אברהם את אשר דבר עליך ופירש"י ד"ה

למען הביא: כך הוא מצוה לבניו שמרו דרך ה' כדי שיביא ה' על אברהם וגו' על בית אברהם לא נאמר אלא על אברהם למדנו כל המעמיד בן צדיק כאילו אינו מת עי"ש. והעיד ה"א אך צוה אותם לשמור דרך ה' בכוונה זו כדי שיביא ה' את אשר דבר עליך. הלא זוהי עבודה שלא לשמה. אבל לפי המבואר אתי שפיר, דאם עושה כן מפני שכך הוא רצונו יתברך זהו הלשמה האמיתי כמבואר.

והנה בעירובין [כ"ח, ב'] איתא: ר' יודא כי הוה חליש מגידסיה הוה אזיל ויתב

וכמש"כ רבינו.

עצמו אלא בכדי לעשות בזה נחת רוח להית"ב

תו במדבר כה פינחס

אונקלוס

ישׁאל ברקעי ית קנאיתי פריזון ארתדוקתי מעלי פניישראלי פקנאו
ולא שיציתי ית בני ישראל אתקנאיתי בתוכם וללאכליתי אתי
לרקע בדור

לקם בדור

רשי

נשיא שבט מדינאל. לפרק כה בהכרח והסודי אמר שקורא ללגי אהיה אעל אהם קן נזו קורא נתי (גיאא), ונאו
סברין רמתי - כתי שיכנ: בקנאו את קנאיתי. הכי הכניתי למר קן, אשם אומר לקם בני אל ימרו ממתי
נברכו את נקמותי בניאפי את הקלף שבה לי הרי נודת היא ואסורה ללאמר ונתי פנמי בתי מלל היא
לקלפיני (ובן) כל לבן קנאה היא המהמרה לוקם ואשרי שיה יהנם המלנתי נמה שלמרי אפי אתו
כלמר אתו גינתי היא (ריא מקוצי): (בי) שלגרי אלל
מרכה מקום הוא נלטיה פנמי מדיני, הלו כתי אמר (פוקו י') ורלו שינתי קן אלמור קן אהרן הכהן, מלל ורתי לייסור כה
כחכות ולשולל כל מה שלל מדיני המלנגי ונל והדגיש עור המעט קן אלמור וגי' שודלי שבנתיהה כתי מרו דרתי משה
וישראל ורמתי הוא ללכרן כתי הקדוש והטהור, או ילמר פשוט שיהי מכוין אומר למר שלל אמשיהו הוא יז שערין יז כו
ארם אל גילולי מכוין וניארל עז משרה דרל ותי וייארן הרישי נכנסו עו לנמר שלל וייסודי אטוב את למד ממנהיגי
יגדליל לית למר כחכות שלל קן הוא אלל קן בני על אהרן הוא כ' שמינתי בני ערף ונין ענשי (גיאא): (בי) ותי הננין
ונמנה חיתה מומתי כתי שמיס הוא ר'ק מלי דתי, חלל פשו בן משה ול הנהי, ולמי"ד מומתי ריניו שירוש המלות, דלן
קנאה מרכה ורמתי ורל למר הקלף והמכוין אף ערשתי ונתי ורמתי ענמי קנאה ורקף אמר כל לבן קנאה היא הממהרה לוקם שי'
עדין לו נקם אלל ממנה כתי שמיס הוא ר'ק מלי דתי, חלל פשו בן משה ול הנהי, ולמי"ד מומתי ריניו שירוש המלות, דלן
עמ (ראייה), ומשה הכחוש ורל למר הממהרה ונל הממהרה, אשם ילמר נכנסו את נקומתי הוא גי"ד קן מלי דתי, דרר מל
אם האלון נל ענדי לנתי כנאולו הרי נקם הענדי נקמת שרתי, לפל ימיר מהו הוא אם שוכה נלל שלומי מומתי
קנאה עמתי שאלל לו מלל אודני (אלאשרוני): (בי) שיה ריניו מכוין אומר ונל למר נקלתי אום קלנתי, כ' הקנייה
עדין לו קלף (ומה רמתי וימר אף כ' יגדליל כלומי ענני כתי הממהרה נל מומתי) כ' לו קן ארם הוא להשרי ממומתי

אור דרתיים

שהשנו נשה כ' ה' ממוכז כסדר זה. לכן הודיע דנצריהם, והוא אומר קנאו נצריני, כ' שהיה
ר' י' פנחס הוא שבה סוכה לכשבז משה, והוא הקנאה נשיצל ככווי לכל לו לאמלעותי אום דתי
אומר השני אום מומתי ולא מעלמתי שבה. וזלמו, וזו היא מלוה שלימה אשר ותלתי ה' כה
מקלני כתי ישראלי, פירתי אמר שולתי הממה יומר מלל אשר יעשה הכדים והוא אומרו אום
והיהוה עלהם כשיצו מעליהם ויה ענמי קנאיתי כשיניו למדוצר צרוך הוא, ג' שלל הימה
גדול עוד נמכוון למרלי, משהה השוכה צנרן הפשוטה ששעה ועלמה מעניי מליס מלל קרש ה'
הפשוטה עמתי שספור כעס ה'י' כ' הכעס הוא צמוך קהל ומנה, כלומרם ז"ל (סכהדורי פ"ג)
ענף היגון והלוצון ויהיה לה' נמח רוח כדנתי שיהי כל שצנו שמעון סנצי ללכל אשר שם דקר
שניכס מומתי, והבנ משליהם כשיעורם, והוא אמרו
בבקנאו את קנאיתי נמוכס וקדק למר קנאיתי, נמוכס:
גם למר נמוכסי, כה לוח כח המשוני וללל קנאיתי את קנאיתי נמוכס כנאמתי כ'
כו הסבתי ממה, וממר שהיה כנאמעותי ג' דצריס, פריה המסוכז שבים השני את מומתי ונלל כליתי
הא' שקנאו כנצרו ונמלתי וספן כנעלמי כנאמר פריע המסוכז שבים השני את מומתי ונלל כליתי

אור בדורי

למר קנא את קנאיתי, דה פשוטה והוא מומתי, ז' נמה אומר השוכה את מומתי, ז' ש"י כ' עומת ממה ח' עמו ככתיב
יה עם יקנאל, דה וייז מומתי, שדי למר קנאו, (ה) ולא למר קנאו, ז' ולא למר קנאו קנאו.

תו במדבר כה פינחס

אונקלוס

וידבר יהודה אלמשעה לאמרי: א פתיים ונפשי י עם משה ישיקה
א פתיים כר אלעזר בר אבהו פנחא אהרתי ית חכתי מעל בני
פראליעזר בראהרן דהבני השויב
לקם בדור

לקם בדור

רשי

כא) למר העשתיס, ולא למר הכניתי מכוין אומר, או קסם (יט) פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן, לפי שכו
שהי ממון אומר לפי שהיוון הוא שליטי מיימתי לנכנ כתי כשנטיהי, נכזיט אומר, יהלויתס קן עונותי) זכ
כל ישראל שיהיו ייסמיון למר הבעני, שי' כהילו עזתי ערתיס אזי אומניכ) ענליס לעברתי נוכנתי ורכני*
שלין פסול ככל המסכהה בני מנזר חלוי מנזר אמו שיח' מייסמתי - שדח מייא אורי'
לעולה עז הכעני, והכניתי ענמי וחמרי, למתי שיהוה קן אלמור ותי בני אל אהרן לעשרי' לטי מיימתי עז האעני שנמער
נמסכמה כתי סטורל ונמטי (גיאא), וכוונתס כתי היה עז אומן כתי ימרו כתי הכירתי ק', אשם פנמי יקדלל כתי הוא כתי
שאלתי כתי מיימתי, ארי' מתי סערה ורתי (בהר"ח): (כ) אמרו סוסי ונל אמרו קן סטורל, שיהוה דרר גנול וכוון, והאמתי
אקרה שתי אל ימרו קן לנכתי לנמסמתי אהבי שמיסתי לעי' ולמר היה מרדן ורדוק נו לעשרי' ענמי ורדוק כנלוקס מיימ
ותלנגיטי לכוין קירדוק האס לנלוול חכסי גם לפשר שיהי כווונתס למר סמפר נמש ורתי מייסמל כנעני ען פוסי
הוא וי' אל מליס אל פ"י, ורונה יקדלל הוא עז סקריסי נכסי, והכחוז מיימתי אום הכרן מומתי קנא ללחתי, (כג) וז
לבן רשי' כנמדהרין, אפי' אמר, ולעזר אפי' ענימתי לקם מנומתי ימרו דרמתי (מתימ ו' רי'יה) ולעזר קן אהרן לקם לו
מנומתי סטוריל, לו למש וממתי כנלדתי סטורל אז מירו שמיסתי ענליס לעשרי' מ' הממתי כסוויס (מ"ג) סטוריל אז בני על
ייסף שפעפטי כרתי, ומכנין אז ספתי ללחימי מיימתי מייסמתי, אז מלחי ללחימי מייסמתי, אומתי ללחימי מייסמתי
מיימתי כג"ל, שי בני אל בני על ימרו לקם לו משה ממכנתי יסף ונכסי נלעזר הייה ארי' אשם אלמור חלמי על
שימתי מיימתי ומייסמתי, או לכוין למר מומתי יסף לקם את כתי מירו ונכסי נלעזר, לפי"ו מה אמר כתי, מלי אמר'
מד מכהון ללו דוקק מלל או אפי' קנאה על אמר על אפי' אמו על אפי' אמו על אפי' מתי סאמרי, כן, פוסי שיהוה ללו דוקק, לפי

אור דרתיים

י. לאמר, לרדך לרעה נמי יאמרי, אם לפנחם לא בעגל דרמוזי (שמות י"ג) וינוף כ' את הכעס על
היה לרדך למר אמר קך לן אומר אשר עשו את העגל אשר ששה אהרן כתי עמד
שכנז למר שישמתי לו הכרזתיס, ועוד סודר הדצריס פינחס קן בני ופרד נכסי כל ישראל כנאומתי כסמורי
וגיד שלל קן הויה, ונחלה שומכוווי כתי שישמתי אום בני ישראל, ונלל ויהי ויהי עז אהרן,
לישראל דצריס בהממתיס כנענין, והכוונה כתי וממלל שלמתי ז"ל כנמדה (מזלרי' י"ג) שבה
שירי מפעל טוע ששעה לסי פינחס ונל ישמלחוי ובענתי עונוסי ותי' עז כנן, הא לרדתי שבה ממש
כשינל כריונתי כהשילו וכתי שגמתי כסויכמי שמינתי על אהרן הקלוקל ענמי כנמימתי עם רז והיה
המלולך ממיס מתי שמינתי (כלומרם ז"ל (דכתי סוקף המנהל לרקן מתי שגמתי ז"ל כנמדה (מזלרי' י"ג) רככתי סוקף
כלק) כלאשר אצמר כסמורי:
יא. פינחס בן אלעזר וגי'. לרדך לרעה נמי
הולכך ליסמו, ואלו שגמכוון שחכתי

אור בדורי

א) שאלמורי לן אמר ממשתי שדח כלל אעמתי הדצריס ומכנן ממחול מתי אהמיה לנכתי, ונל זה דרר פשטי, מלל למ דברי וויסי'
שככייתו סמכוון ז'ל כתי כשינלוקי סטוק ורדך ה' ייה כתי שיי"ש חן כן יומר, (ב) שי לשראל אמר גם אעמתי הדצריס, (ג)
ממכני שמינתי שלי לנכתי כנמימתי, וע' י' אעמתי דצריס ירשו אעל פנמי התי הכניתי לנ' מלדתי כשינלי היה אעל נלתי, (ד) ולא רז

תח אונקלוס במדבר כה פינחס

וַתְּהִי צִיָּה וְלִבְנוֹתַי בְּתַרְוֵי קָם יִי וְהִיָּתָה לִי וְלִבְנֵי אֶחָיו בְּרִית פְּהִלָּת

לקט בדיד רשיי

טובה ומתוה... למו שטופט עמו טובה, אף כאל... פירש לו בקצרה... בריית בדתה עולה... שכבר נהנה כהונה לרעה של אהרן לא נהנה אלא... אהרן וגבניו שומעו עמו ולחולדותיהם שילידיו... אהרן במשפטן, אצל פינחס שטול קודם לכן ולא... נמשח' לא בא לכל כהונה עד כאן, וכן שנינו... בזבחים קרימ' לא נחשב פינחס עד שברגו לומריו:

שאלמתי: (ל) אשפר משום שהיה קטן או (גיא), וכוסיק' דני שלא יהיה סבן בשנת הריגת זמיר דמתי לנפש לא יומא: (לא) ופירש שם רשיי דמתי והיה וגי' גרית כהנה עולם חמם אהר קנה לאלהא מכלא וילק' הוא עייל, ובגמי

אור החיים

על, ועודיו לרר' לרעה למה הולך לשבעה, ולזה אהרן שממנו בא, מה שאין כן בדרך מתנה שיבשם יש לומר כי הולך לשבעה לחוק ברות שלשום... כגם שלא יביו ראוים לדרו זה יקיים כ' את... השבעה. עוד יתבאר כהנוט על פי דבריהם ז"ל... (ובגמ' קרימ') שאלמרו כי קודם משה זמיר לא... נחבן פתחם לפי שביה מליי' ולא נמשח ואמר... שטש קנאמו היתה לו הכהונה, והנה יש בלאו זה... ב' דרכים, א' הוא דרך מחילה, ובכ' דרך מתנה... דרך מחילה הוא שומאל לו כי הקנס שקנוטו שלא... נמשח בזמן משחת הכהנים, ודרך מתנה הוא שיון... לו הכהונה מחדש מדרך מתנה לאהרן כגם שאניו... ואמרו לא היו כהנים, וכפי דיון יש הפרש בין אם... יביה דכר דרך מחילה לרר' ומהנה, דרך מחילה... אויב לריכה קוין ורר' מתנה לריכה קוין וכל עוד... שלא קנו מירו לא זכר בתקבל במתנה אלא במה... שכבר ביגשו. עוד יש דרך מתנה ב' רעות מה... שאין לו אם היתה דרך מחילה, כי בדרך מחילה אם... יומאל לו על הקנס ויחזור לכהונה אהרן אף כוא... בטלו המעוררים על כוונתו בדרך שבעלו על כוונת

אור בדיד

(יב) כדי שיהיה פתח בטוב. (ג) בשנת משחת הכהנים. והנה וכוסיק' פתח רייד' דיי ריי ייאל, גם דף ריאל' דיי רוס איה נלהה טולט שנמחין לו ממשח ולא נחבן כדי שלא יהיה כפן בשנת הריגת זמיר עייני, וכן היעם טומת, כי למה יביו ויעשו משה אהרן וצאניו אלוהי, עכ"ל אין קוסיק' ואין עמריה, כי מלתי כמה פעמים עיין זה בשנתו טולט עולה וגי', כעז מופת דר' וצאניו, ובעז הריגת הזנוג ר' עקיבא, או אשפר שמדרש ח"ל אהר מלא רבתי שהיה פגם וקנס. (ד) לו ולא לרעה. (ה) ותלמד ששבע

תו אונקלוס במדבר כה פינחס

בְּרִי־יִשְׂרָאֵל בְּקִנְיָאָתִי יִי לְכֹן אֶמְר בְּקִנְיָאָתִי יִי כְּבֹן אִמִּי הָא אָנָּא הֲנִי נִתְּן לִי אֶת־בְּרִיתִי שְׁלֹום:

לקט בדיד

רשיי

משפולמוסי, אמר יסיד הוא בלחיות גמור עממותו ממשפטו נקמם דבר אונקלוסיניט' בלתי: (יב) את בריית מדותיו מעשי וכו', ואין פרוץ אף עלא רוסא, אלא היה לו שלום. שכתב לו לברית שלום, כהודם המוחיק לקנף אם לא הקדים פתוח קנפו (במדי'), עוד יש כוונה בשני' א, כדי ליישב פתח קנאמי המזכיר למהרה, ולא די לומר בקנאו או בקנאמו, לפי שאין קנאמ אדם מרהיב רק בלא הקמה מתמה קנאמ ה', כלומר כל כוונתו זמירו ממלה ועד סוף רק משום כבוד שמי, אצל אם נפתרו בו זולמו כנון גיעתו עלמו ליטסה היא זאת, ופנתם סתיו במחומים (אחי"י), ולה אם על לאלול אין מורין לו כי שאלם יילא לעייתם ואין דיות לביד טומק ממשפטו אם הוא כלי לגמים (ב"ב), ונפשיות יש לומר כוונת רבתי ששיי, כי בשלמה נקמה פי' ממעשה ובשולט יש לקום נקמה ה', כלומר כמה שברג, אם זמיר עשה פעולה הקבירה ואין הקבירה לרר' לנשואו שכבר נעשה, משא"כ הקנף והקנאות שהוא הכנס והתמה שנמשכת וירטון אין לומר עשה אומו פתחי ובשעיל, לזה אמר הקנף שהיה לו לקנף פי' היה בו דעם קונו שמדמו לקנף דמתי אל קנא, וקנף על האמת ועל אשר לרר' לקנף (סדי"י), ובלאמ' אכן זה שניי שכן פירשו על מינע קנאמי, דרך משל ראוין קנא ואמר שפתח אכל את מלך' אין פירושו שאלם מה שאני אכלתי אלא מה שהיה מוכן לי לאלול (קדי'י): (כו) פי' דברי רבתי הם מלי', שהכתוב החמיל לומר הנינו נטון לו והפסיק בדבריו ואמרו לומר מאן מה נטון לו ומה הוא המטנה, כי ברית אלהי מתנה שפירשו על ברית היא ההתקשרות, שפתחם בא בשבעה, לומר לא נפירי ועולמ, ופעמים (כמו בלון) בא במתנה, לומר נטון לו לזה מתנה ועיי' מתנה זאת נמקשרו ובשאר מקושרי על זמן שהמתנה קיימת, ובמתנה המקושר אהר מה היה המתנה שהיא הכהונה, וקודם את המתנה שם (בפסוק הקמור). גרתי כהונה עולם" מפני שהמתנה הכהונה עושה את הברית וההתקשרות בין פתח ורין קונו ריי, ונעמד שהמתנה קיימת לעולם לר"כ הוא ברית כהונה עולם, ובפסוק זה הפסיק ואמר שמתמי ובריי' שאלן לו יהיה ברית שלום (ובלעז אמר הנינו נטון לו אם בריתי ברית שלום) לא כמו ברית שפתח אהר או דור השדודי במעמד הצמח, שם ברית ידדות ואהבה כמו אב עם גוי או רב עם גלמדי' שפגעה אהבה בנייהם עד כדי כך שלא יזיל להשדר, אצל ברית זאת היה

אור החיים

וגוי שביה לו לומר על זה כדרך בקנאו וגוי שביה לומר כהנוט בסדר זה, כי אם היה אומר שביה וגוי ולא ללוי וגוי, או על זה כדרך שביה וגוי ולא ללוי ולוי ואמר כי קנאו היה נשמע כי כליות וגוי בקנאו וגוי, אכן נחבון להעיר כי השבת הכלית עיין זה על השבת חמם הוא כהמשך ממנו כהמתה אחר שביה על בני ישראל דבר זה לא כוונת שלא כילא את בני ישראל ואין מוכן שיש מפעל טוב אלא בלמתנות ג' כדנודת עוליות כרשומים בטנין כהשבת חמם מלך ענמה, אצל מאומרו שביה את כמו שפירשו בפסוק בקנאו וגוי, אצל לגבי מניעת חמתי ואמר סמוך לה סיבת הדבר שהוא בקנאו כליון שאמר ולא ללויי אפשר שביה גם כן ה' וגוי זה יגיד שברר הודיע תכלית מפעל הטובי': משאיר פליטה לעמו כגם שלא היה במעשה כל ג' יב. לכן אמור. לרר' לרעה למה הולך לומר לכן מעלתו האמורה בטנין, ובלמתנות תפילת זריק אחר שאומר בסמוך חמם אשר קנא ודומה מוכנות יאמר ה' למלאך המשחות רב וגוי, שהוא גם כן משמעות מאמר לכן, ובכברת לומר גם לפי מה שפירשתי בלומרו שביה את חמתי שהוא לשון שנוטה כאומרים ז"ל (שמו"ר פ"ו) אין שכול דבר טוב בגדר הפעולה מלך ענמה בכברת לכן אלא שנוטה דכתיב (ש"ג א) ולכן נשבעתי ללית

אור בדיד

(א) ומה שאמר חמ"כ ולא ללויי הוא ענין אחר, ולא פירוש.

הקב"ה קנאי בן קנאי [כוא] ולכן משיב חיימה. ואמרו
השבעים שאעפ"כ ע"כ לא בזכותו כי הלכה, דאינו גדול
רשעות זמרי שהי נשיא נגד פנחס שהי בן פועי, ואין לדקתו
גורמת כ"כ לפי ערך מה שעשה רשעותו, וכי ראוי לו
לכמתין עד שיקדש נשיא אחד מישראל שמו של הקב"ה,
וע"ז בל הכתוב ויחסו ויחסו אחר אהרן.

יברש"י איהא שאמרו הראיהם בן פועי זה שפיטס אזי
אמו עגלים לע"ז. לכאורה היכן מרומז זה
בפסוקים אלו, בשלמה נבי צנת פועיאל [שמות ו' כ"ה]
יש מקום סמך לדרשא זו, אבל כאן איך מקום אסמכתא
של דרשא זו לדרוש. וכי אפשר לומר קצת בדרך רמז ע"י
השבון לירוף של ראשי תיבות פנחס היינו אות פ', בן
אלעזר בן אהרן ר"ת בגימטריא ששה, היינו אות וי"ו,
היכה ה'שיב ר"ת בגימטריא עשרה, היינו אות וי"ד, את
חמתי ר"ת בגימטריא תשעה, היינו אות טי"ת, מרומזים
אותיות פועי, בקנאו את קנאהי, ר"ת בגימטריא ק"ג,
שהוא בגמטרי' עגל, ורמזו בזה שגולד מאהרן הכהן שעשה
הטגל (ו'), והיינו שפיטס עגלים לעבודת אלילים.

פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן השיב את חמתי. ואמרו
חז"ל (סנהדרין פ"ב ע"ב) שהי שבעים מזבים
אותו לפיכך בל הכתוב ויחסו ויחסו אהרן, ואח"כ אמר
הכתוב לכן אמר הנני נותן לו את בריתי שלום, לכאורה
חיבת לכן אינו מובן. וגרסה לפרש דהנה מנינו דלאזי אתא
שלמה משמי כל מעלי יומי דשבתא, ולרבה כל מעלי יומא
דכיפורא, הלשא דעתי דרבה משום דאזי, ואמרו לי דייך
דמגניא חטובה כרבה, כדאי בש"ס תענית [כ"ב ע"א]. והנה
לפ"י פנחס שהי מכפר על כל ישראל, כמפורש בקרא החת
אשר קינא ויכפר על בני, לא מן הראוי כי שיבשר לו
שלמה מן שמיא, ואפ"ה אתא לי שלמה, היינו משום שהי
גו זכות אבות מאהרן הכהן. ועפ"י מדוקדק חיבת לכן,
דהשבעים הי מזבים אותו שהוא בן פועי, ואף שיש לו
זכות ממעשיו הטובים, נתמעטו ע"י שכיפר על בני ישראל,
בל הכתוב ויחסו ויחסו אהרן שהוא בן אלעזר בן אהרן, ולכן
אמר הנני נותן לו את בריתי שלום (ו').

פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן השיב את חמתי. במדרש
רבה [כ"א א'] דבין הוא שיטול שברו. וי"ל דידוע

(ו') עיין לעיל הערה א'.

(ז) ע"פ חת"ס עה"ת קליה א' ר"ה לכו (הב').

(ח) כ"ה בס' תנוכת התורה (ח') מהבאון רבי העשיל מקראקא
זצ"ל פ' יתרו אות פ"ד.

שכר מלוא בראי עלמא ליכא [קידושין ל"ט ע"ב], וכתבו
המפרשים (ח) דאין הקב"ה עובר בכל תלון, משום שהי מתן
תורה ע"י שליח, משכ רבינו ע"ה [כדכתוב שמות כ' ט"ז]
דבר אהרן עמנו וגשמענו, וקו"ל [ב"מ ק"א ע"ב] השוכר ע"י
שליח אינו עובר בכל תלון. והנה לפי"ד זכו בשאר ישראל,
אבל הכהנים הנגשים אל ה' [שם י"ט כ"ב], והי להם
מחילה בפ"ע [כמחילתא שם פסוק כ"ד], הם שמעו הכל
מפי הגבורה, ולכן יש להם שכר מלוא בראי עלמא. וא"כ
למיד שכר נתכבן פנחס מאז [זכאים ק"א ע"ב], הי גם
כוא בכללם, אלא שנתכבן עתה בכבוד גדולה, וא"כ גם
לו יותן שכר בראי עלמא. וזכו פנחס בן אלעזר בן אהרן
הכהן דייקא, א"כ דבין הוא שיטול שברו בראי עלמא.

**פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן השיב את חמתי מעל בני
ישראל.** במדרש [רבה כ"א א'] דבין הוא שיטול
שברו. וי"ל דהנה הקב"ה אין משלם שכר בעוה"ז כי פן
יקלקל דרכיו וישמך ישראל ויבעט, אלא חז"ל אמרו [אבות
פ"ה מ"ח] המחכה רבים אין חטא בל אל ידו, ופנחס קידש
שם שמים ברבים וזיכה רבים, ויוכל להגותן לו שכרו מיד
ובטוח בו שאל יקלקל דרכיו. והיינו פנחס בן אלעזר השיב
את חמתי בקנאו את קנאתי בתוכם דייקא, ולכן דבין הוא
שיטול שברו מיד וק"ל.

איתא במדרש דבין הוא שיטול שברו. וגרסה דהנה שכר
מלוא [מלוא, אבות שם מ"ב], ר"ל הכדיק שטובד הי
בכל לבבו אינו מהאזי לשום שכר רק שיבא עוד מלוא כזו
לידו, אמנם כאן בודאי לא ביקש פנחס שיבא עוד מלוא כזו
לידו שיבעל נשיא בישראל ארמית, א"כ דבין הוא שיטול
שברו, דשכר מלוא מלוא לה שייך כאן וק"ל.

עוד י"ל דידוע דשכר מלוא בראי עלמא ליכא [קידושין
ל"ט ע"ב], והסברא דשכירות אינה משתלמת אלא
לכסוף [ב"מ ס"ה ע"א], לפי שהדיק אינו נגמר [מלאכתו]
עדיין דבכל רגע מבקש לרדוף אחר מלוא אחרת, וא"כ
מאחר שמלאכתו אינו נגמר בעוה"ז, ע"כ אינו מבקש שכר
בעוה"ז, דשכירות אינה משתלמת אלא לכסוף, אמנם כרשע
שסובר בדעתו שכל עת הוא נגמר, דבכל מלוא שטושה
סבר שעשה לפנים משוכ"ד, ע"כ מבקש שכרו בעוה"ז. אמנם
כאן פנחס שקינא קנאת הי ובדאי ביקש שמלוא כזו לא
יבוא עוד לידו, וא"כ סוף המלוא הוא, ע"כ דבין הוא
שיטול שברו מיד ששכירות משתלמת לכסוף וק"ל.

א"נ י"ל כך דאנחנו תירגמו תי אחר על קושיא כה"ל
דשכר מלוא בראי עלמא ליכא, דאין אדם גומר שום

מלוא בראי על
תפילין אחר ש
ומלפני עת על
לקיום כל המצ
עליו הכתוב בל
מלאכתו אין כז
[הך] מלוא זו
עלי שהבוא לז
בישראל, וא"כ

א"נ י"ל דבין
פנחס ש

שכהונה גדולה
מ"ט לזה, ואמא
שתחלת כהונתו
ית"ש יותר ממו
ממשה ונתנה ל
פסוק בלא אה
חזר פנחס יו
דבין הוא שיטול
הכהן ואוחז מע
שלו, ק"ו מ

יבקנאו את
הלבו

עשר] שיעשה בו
לעשות מלות כז
אשרי לו ויהי
לבו הקנאה והכ

ולא כליתי לו
הרמזין

בישראל, כאיש
וזכו בצד לישר
ביו חוקו שאב
נשיא שבע על
אמו פיטס לפ"י
הכא ולא

ועוד טענה
המדויני

נדבק במדיניות,
לפנחס שאבי

תוספת משה קבל פרק א אבות יום טוב פד שנינו נוסחאות

במקנה שמעון הדין. ולא היתה שהרי אמרו [במקנה דף י"ד] לא נברא העולם אלא בשביל תענוא בני ועוד אמרו [א' ס"א] לא נברא העולם אלא לעולם לזה על פסוק כי זה כל האדם ועמ'ם [סוף] משנה ד' פ"ג דסוטה: דעולם שומד. וג"ל קיים וכחב כדרך חיים שהיא הנרמח הנסנה: שנאמר אמת ומשפט שלום שפטו בשעריכם. בזכירה ח' [פ"ג]. ולעיל מינה כתיב כאשר ר"ע מברטנורא וממתי להרע לכם וגו' כן שרתי לזאת את הזכאי. ולהיב את החייב: הדין. ועל האמת. ועל השלום. ועל האמת. ולא יסקרו את בני ישראל: שנאמר (ויקרא ה) אמת ומשפט שלום ועל השלום. בין המלכות. ובין אדם לחבירו: שפטו בשעריכם: אולי יתכן ה' לבנות פ"ב. וכ"כ

במדרש בשם הרשב"ם. ולא קרב זה אל זה דאלי יתן כעמם ה' [פ"ג] נאמר שאלו רב ואהבו טוב ואלינו בכפר משפט אולי יתן וגו'. עוד במדרש ובמקנה סבירייתא אין הם פסוק:

יבין תפארת ישראל יבין
בשולם [או ב"ל] שזכר כו' נ' כלי משפט של אדם. משפט, דיבור
מחייים קלה, אף שלא ישמרו בה' שזכר שמעון הדין:
ע' שלא יעול הוא בעלמו לחבירו, לגושי, ממשו,
כבוד, ושמהו: ע"א שלא יגרם פ"י שקרנות או מלשינות ש"ה ר
ירע לחבירו: ע"ב) לא די שלא יסבך רעה לחבירו, אלא אשילו אם
רואה שאתה ירע לחבירו, יעריה ל חו"ך ש לוס בויהו. או ר"ל
שייטיב לחבירו בנאם ובמתן, ובעתה, שפי"י יגרום אהבה ושלום

ר"ע מברטנורא רבי אומר פרק אבות תוספת י"ט ציונים

פרק א רבי אומר. שיבור. שזכר: כל שהיא תפארת לעושה ותפארת לו מן האדם. שהיא טוב לו. ויחיו טובין בני אדם ממש. והא דתהו כתיב בכל המדות כדרך האלמשי ולא יסא לאחד מחיי הקאומ שאלם הוא כלי ביוח. יש תפארת לו שאוקף מפתין הרבה אבל אין בני אדם מפארין אותו במדה ז. ואם הוא מסוד יותר מן הראוי. בני אדם המקבלים ממש מפארים אותו. אבל איש תפארת לעושה. ואיש נוח לו שהוא בא לזי עניות בשביל ק. אבל מדה הגיינות שהיא אלמנית בין הכילות והשיוור. היא תפארת לעושה. ששומר את ממוט ואיש מסוד יותר מן הראוי. ותפארת לו מן האדם. שבני אדם מפארים אותו שטקן

יבין תפארת ישראל בועז
פ"ב א) הוא נקרא בכל מקום רבי חסם. מדיסי רבן של כל ישראל [ברשב"ם ב"ב ד"ג ח"א]. דמסני שימ מדד ח' עם אלוטיומם שיאים [מתוס' ס"ד ד"ג ס"ב], לן חטט ול"י מלך, והמכו הקיבור לטרנסת האחמים מאלוהיו [כתי"ש ס"ג]. נס בעלמם סיס עסיר גדול יותר ממלך מרם [כתי"ש דפ"ד ח' גיעין ל"ג]. וע"י קן הים בילתו ללסוף כל גדולי סדור וליטן סרנפאן [כתי"ש סוף הרומת ועירוניו כ"ג כ"ג], ואמר ל"א לפיו בכתי"ד מה ששטע מרבותיו, וסידר רבי דבריון בשטה סדרי משנה ככתב

בועז
עון כשאלנו חק בגווש ובמלטיטו [סוף פוסק], ותלוינו נסע בעשיית לרבו ובהמטיס [ברכות ס"ב א' וידס ד"א ח'], או שהוא רעבוק [פסחים מ"ב א'], או כבוד [בב"ב כ"ג א'], או להוסי בשבול [ברכות כ"ג ח'], או עול [פסחים ד"ג ח'], או מנובל [ברכות ד"ג ח'], או שחוקן [אבות פ"ג ח"ג], או ענין [בב"ב ד"א ח'], או לכות ממנה המקום שהוא עם בענייניו [פסחים ד"ג ח'], או שיהיה מושבה טובה, ועי"ל היא תפארת לעושה, היינו אדם העושה את המעשה, ותפארת לו מהאדם הייס המעשה בעלמם טוב שזותה ידאו הנב"א. דאע"ל גדולה הטענה לשמה ממנה שלם לשמה, אף שרק התחבנה ולא המעשה לתפארת. אך זה טוב לב, רק ללחם גדול שודע לשקל הטענה סדרי עבד המטה, הדע דלג"כ ענין וממה כזי ליתן נדקה וכדומה. א"ל ב"ל דיבור ר"ל נאק, דכל מטה שהיא תפארת בעיני הקב"ה וגם בעיני האדם, בעלית נאה ואחריו נאה, לך נאק מתבונה שיהיו לשם שמים לבד, דבכל יוסא לשונו. וכוה אחר במטה קלה ז לסיך ולקדש מתבונן בעת עשיית המעשה וכו', דאיש לעבדון במחויטה ועמיוטה, ולא בקבל המולה והאלהות ז. ויטרר כי כל רב' דרכים ה"ל הם מכהנים לפעמים, משום שהלים המיד, בפומל, ובזמן, ובמקום, ובמארע, אשר לפיקן פעולה משובחת התהדק לפעמים להות גרוע, וגרוע הבזבז להיות משובחת [יש ודבר נס ברש"י. ואכרתי כן שפירש ראשי אבות סאריס נפ"ד]: ג) כסו

שנא' בר' בשיריבט). כתיב ליהל ועי' הח"ט כסם טענה סבירייתא זק כתב נט' מחו' שנמכות מדויקת אין סת' המקלה אמת ומשפט וכו' פ"ט. לקומים
במשנה שנאמר. כתיב לאווי קדו דמיסה מוכת טביון פלאו טויון ביה טעסס של שלום וכוה ביעט והלמרי' כרפ"ן דספסודין דף ר' ועליה נמי קלמד הלה וזאת נהויא כן מן כספא מנדל קלמד אמת ומשפט ושלום ח"ל שלום בלא וי"ו: (ג"ל)

→

2

הרב ר' אברהם אביהו

אבות ב. א.

רמ

כך הוא הדבר גם בכל ענייני העולמיות. כל הנהגה מן העולמיות יודע שעליו לצלל כל דבר, ולקחת מכל הבא ליד. אם יברור — תאמתו תלקח בחסר. אף אנו — אומר תנאן רבי יוחנן זצ"ל — משולים לאותו ענין. עליו לקחת מכל הבא ליד, ולא להבחין בין דבר קטן למדול.

ולמה? כי אם נפלא וברור במצוות — לא יישאר בדינו מלום! עניים אנו, וצריכים לנוח כאותו ענין שעליו לחסוף מכל הבא ליד.

"אורח חיים מן המלס — נעו מעגלותיה לא תדע".

האדם בעצמו קובע את גודל שכרו ועונשו

והרי זהו המצוה קלה בהמורה — שאין אדם יודע מתי לשקר על מצוה. והרי קשה המצוה קלה בהמורה, ושכר עבירה קטן להפסדה.

הקשה תנאן רבי פנחס הלוי הורוץ זצ"ל, בעל ה"המלאה" (בהקדמה לחדושי ה"המלאה" על הש"ס):

— אם יאין אתה יודע מתי שכרן של מצוות — כיצד יקיים האדם את יוהיו מחשב הפסד מצוה כנגד שכרה?"

ותירץ על-פי המובא בגמרא וחלו פו. א: "מעשה אחד ששחט קודם חבירו וכיסה (את חכם, ורחייו חטף את המצוה לחבירו). וחייבו רבן גמליאל ליתן לו עשרה זחובים".

ולכאורה, עשרה זחובים בדווקא על שום מה?

אלא, רבן גמליאל נקב סכום בעלמא ובאמצעותו ביקש לבדוק עד כמה שווה המצוה בעיניו של בעל-המצוה האמיתי. ומשהסכים לסכום של עשרה זחובים גילה שאבן עשרה זחובים — זהו שווייה בעיניו. עם זאת, ברור מאילו שאילו לא היה מתרצה בעשרה זחובים היה רבן גמליאל מחייב את יחוסף המצוה לשלם ככל אשר ישית עליו בעל-המצוה.

ועל-פי זה בנין: התנא פותח ב"והיו זהיר במצוה קלה כבחמורה שאין אתה יודע מתי שכרן של מצוות", וזאת משום שבאמת אין קצבה לשכר המצוות, אך, אם כך, תמות, מה יהיה שכר ועונשו של אדם על מצוותיו ועבירותיו אם אין לתן קצבה? — תשובה לדבר נעוצה בהמשך דברי התנא: — "והיו מחשב הפסד מצוה כנגד שכרה ושכר עבירה כנגד הפסדה". היינו, כל אדם בעצמו על-פי הערך שמייחס למצוות ועבירות קובע ומחשב את שכרו בקיום המצוות, ואת עונשו בעבירות. אם, למשל,

משל האבות

רמ

שאינו מכביד כלל על האדם אין בו כדי לעורר אותו. ויש לי על זה ציור מוחשי: אחר מלחמת יום-הכפורים ססתי למצרים. בהגיע המטוס לתחום מצרים ראיתי שהוא מנומך מאוד, ממש כמה מטרים מעל לקרקע. חשבתי כי אולי חל איזה קלקול במנועים ושאלתי מה קרה לו. אמרו לי כי עכשיו אנו בתחום הראדאר המצרי ולא כדאי שהוא יבחין במטוס יהודי, לכן הוא מנומך טוס למטה מגובה הראדאר, כי הראדאר מבחין רק במטוס הטס למעלה מתגובה שלו, ובמטוס הטס מתחת לגובהו אינו מבחין. והוא הצויר: גם לכוז המרדדה יש יראדאר, וגם הוא מבחין רק במעשים שחם מעל לגובהו, ובמעשים קטנים שחם מתחת לגובהו אינו מבחין...".

נקיות המצוה — המודד צנדרותה

והרי זהו המצוה קלה בהמורה

תנאן רבי יוחנן זצ"ל ממיר (יודעת חכמה ומוסר) חלק ב, עמוד נטו מבאר שכונות "חמורה" ו"קלה" אינה על משקל "גדולה" ו"קטנה". הכוונה אחרת לגמרי: "גדולה" מירושה מצוה נקייה, שאין בה שום נטייה לחומרות, טוהרה מכל סיג ושמצן של תערובות של רצון האדם. וזאת, אפילו כשהמדובר במצוה קלה.

לעומת זאת, אם קיימת במצוה נטייה כלשהי לחומרות, ואף אם ישנו חשש כלשהו של רצון אישי בקיומה, אף אם המדובר במצוה חמורה שבחומרות — לקטנה נחשבת.

אם נברור במצוות — לא יישאר בידינו כלום!

והרי זהו המצוה קלה בהמורה

זהירות בקלה כחמורה, על שום מה? מדוע לא נבחר את המצוות החמורות ונעזוב הקלות?

מסביר תנאן רבי יוחנן זצ"ל המשגיח ממיר (יודעת חכמה ומוסר) חלק א, עמוד רכט על-פי הגרי"ס זצ"ל:

עני המחר על הפתחים כשמופיע בבית שאוכלים שם מני תרגומא לקינוח סעודה, מנחך יהיה אם ירחה הכיבוד שמוגש לו בטענה ש"לא אכלתי עדיין כשר ותבשיל". אם יתנו כך — יישאר רעב לגמרי. עליו לחסוף מכל הבא ליד!

לעומת זאת, העשיר, בתוקף מעמדו, רשאי הוא לאכול סעודתו בסדר הראוי.

ויתחיל הסוחר לעגום, שלא מבר אלא לשם צדקה, והיא באה: עם גוי שאין לו חלק לעולם הזה או רצונה לחיות.

ישלח הסוחר את אחד המשרתים שבמלון למצוא אותו יחדי ולחבואו אליו. מצא אותו והזמין אותו לבוא אל הסוחר, והוא בא.

— "שמע נא, ר' יחודי", אמר הסוחר, "הלא תבין שלא היה בינינו אלא צדקה, הא כך את הרובל שלך וחזור לי את הכתב."

— "לא, השיב האיש, עסק הוא עסק. לא נמכרוננוי כלל לצדקה."

— "אם כן, אמר הסוחר, אתן לך רווח אר-אלו רובלים, ותחזור ותמכור לי את שלי."

— "ירוחי", השיב האיש, "אני רוצה אלף רובלים."

— "מה אתה סו', צעק הסוחר, 'צעד איזו פיסת-נייר שנתתי לך אתה דורש חן רב?'"

"והאשה אומרת לו: אפילו אם ידרוש ממשה אלפים עליד לפדות את העולם-הבא שלי."

"הצגת הסוחר לראש מזה רובל רווח. והאיש מסרב. ידע לך? — אמר לו — שאני אוני כלל בטל כמו שאתה והבריק סבורים. אף אני הייתי סוחר, אלא שירדתי ותעוררתי, והרב הקדוש מאפסא הוא שיטע לי שתעסק הראשון שיזדמן לי אעשה, כי אני זקוק לאלף רובלים לצרכי נישואי בתי. לא אוותר לך איפוא אפילו פרטה אחת מהאלף."

"התחיל הסוחר לעמוד על המקו ולחצוץ לו מאתיים, שלוש מאות וכיו' — והוא באה: 'אף פרטה פחות מאלף לא יקבל'."

"כשראה הסוחר שהיחודי שלפניו הוא עקשן גדול וכל הדוברים לא יועילו, הוכרח לכלק לו כל הסכום שדרש, וקיבל את הכתב בחזרה.

★

משחזרנונה האשה בעול שעשה לבעלה, פתה אל אותו היחודי בבקשה שהיא רוצה לראות את פני רבי, הצדיק מאפסא. האשה הגיעה לאפסא, נכנסה אל הצדיק ושאלה:

"יכלום יש צדק במעשה היחודי. הייתכן דבר שנקנה ברובל אחד — ימכר באלף רובלים?!"

"השיב הצדיק: 'אמנם כן, כשבעלך מבר בתחילה את העולם-הבא שלו במחיר רובל אחד, כך היה ערכו ושוויו בעיניו. משנכרת לדעת עד-כמה מגונה ורע הדבר לחיות עם מי שמכר את העולם-הבא שלו, וראית שאין להצלות כדבר הזה על הדעת, קבע לעולם-הבא מחיר אחר'."

חילל אדם שבת, חס-והוללה, תמורת עשרה זהובים נמצא שכך יקרה והשובה בעיני השבת, ועל כן גם שכר תמורת שמירת שבת יהיה עשרה זהובים.

ומכאן — מסיק ה"התפלה" — מי שאינו מקיים המצוות על מנת לקבל פרס, אלא רק לאהבת ד' ותבד — שווה אצלו המצוה יותר מן השכר, עי' שאיריסיף לשכר.

מסופר ב"סיפורי חסידים" ופרשת כי תבא:

"אדם אחד, שהיה לו בת בוגרת להשיאה, והוא סוחר שנהפך עליו הגלגל וירד ממעמדו, בא להרב הקדוש מאפסא ז"ל בבקשה לעורר רחמים, ובשאלת ענה מה לעשות. הרב שאל כמה הוא צריך לנישואי בתי וכמה יש לו, והוא השיב שזקוק הוא לשם כך לאלף רובלים, וכיסו רק ואין בו אלא רובל אחד. אמר לו הרב:

— "ילך לשלום, והמסחר הראשון שיזדמן לך תעשה, רי' יצליח דרכך."

"תמה האיש: 'איזה מסחר יוכל לעשות מבלי כסף', אבל האמין בדברי הרב והלך לדרך."

"בא למלון אחד, וראה שסוחרים של אבנים טובות נדמנו שם. ניגש אל השולחן שהיו מסובים עליו, והתחיל לחבבונן אל החלומים שהיו מסודרים על השולחן. שאלו אחד הסוחרים:

— "מה אתה מפתכל כאן? אולי אתה רוצה לקנות איזה יהלום?"

— "הן, השיב האיש."

"שאלו הסוחר כמה כסף יש לך, והשיב 'רובל אחד'. צחק פרץ מפי הסוחרים למשמע תשובתו, והסוחר בעל החלומים אמר להאיש:

— "יש לי בשבילך עסק גם בעד רובל אחד: קנה את העולם-הבא שלי."

— "אני משיבים, השיב האיש, 'אבל כנתאי שתאשר לי את המכירה בכתב, כתוב וחתום כדון וכדתי'."

"הסכים הסוחר לכך, ולקול צחוקם של המסובים כהם וחתם את דברי המכירה, וקיבל את הרובל ונתן הכתב להאיש. חלה קיבל את הכתב. ובאין לו עוד מה לעשות כאן חלך והוציא גמרא מ"לקוטר, ישב באיזה פינה והתחיל ללמוד."

"עם שהסוחרים יושבים וצוחקים על אותו בטלן, שהוציא מטבעת האחרונה שלו על דבר שלא בא לעולם, נכנסה לשם אשתו של אותו סוחר. והיא היא הייתה בעלת רוב החלומים, שכן כל העושר של הסוחר בא לו מירשה שירשה אשתו. על שאלתה מה תצחק זהה, סתח לה כל המאורע. נדעיעה האשה ואמרה לבעלה:

— "אולי חנה לך איזה חלק שהוא לעולם-הבא מברת אותו ונשארת עירום וערומה כמו גוי? אין רצוני לדור עם גוי גמור שכזה. בוא עמי אל הרב ותיתן לי נט פיסורין."